

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právní postavení spolků v ČR

Petra Havlíková

Plzeň 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Plzeň, březen 2022

.....
Petra Havlíková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Janu Legovi, Ph.D. za odborné a velmi vstřícné vedení této práce.

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. HISTORIE, PRAMENY A PRINCIPY SPOLKOVÉHO PRÁVA..	8
2.1. Stručný historický exkurz	8
2.2. Právní zakotvení spolků.....	9
2.3. Zásady spolkového práva	10
3. ZALOŽENÍ A VZNIK SPOLKU	13
3.1. Založení	13
3.2. Vznik.....	17
4. STANOVY SPOLKU JAKO PROJEV SOUKROMOPRÁVNÍ AUTONOMIE	20
4.1. Forma stanov a jejich obligatorní náležitosti.....	21
4.1.1. Název a sídlo	22
4.1.2. Účel	23
4.1.3. Práva a povinnosti členů.....	25
4.1.4. Statutární orgán	25
4.2. Změna stanov	26
5. ČLENSTVÍ	28
5.1. Princip dobrovolnosti členství	28
5.2. Způsoby vzniku členství	29
5.3. Práva a povinnosti členů	32
5.4. Zánik členství.....	34
5.4.1. Vystoupení ze spolku	35
5.4.2. Vyloučení člena	37
5.5. Soudní ochrana člena.....	40
6. ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A ORGÁNY SPOLKU	44
6.1. Členové orgánů spolku	44
6.2. Obligatorní spolkové orgány	45

6.2.1.	Statutární orgán	46
6.2.2.	Nejvyšší orgán spolku	47
6.3.	Fakultativní spolkové orgány	49
6.3.1.	Kontrolní komise	49
6.3.2.	Rozhodčí komise	51
6.4.	Neplatnost rozhodnutí orgánu spolku	53
6.5.	Právo na přiměřené zadostiučinění	55
7.	STRUČNĚ KE ZRUŠENÍ A ZÁNÍKU SPOLKU.....	57
8.	ZÁVĚR.....	60

1. ÚVOD

Téma této diplomové práce jsem si zvolila hned z několika důvodů. Stěžejní motivací pro mne byla zajímavost problematiky spolků v rámci právní úpravy v České republice. Proto budu čtenáři prezentovat deskriptivní popis jednotlivých institutů stěžejních pro uchopení této problematiky. Současně se budu věnovat rozboru některých úskalí spolkového práva a nabídnu svůj kritický náhled s možným efektivním řešením.

Rovněž budu interpretovat některá klíčová zákonná ustanovení typická pro spolkové právo. Dále se budu zabývat úvahami *de lege lata* a *de lege ferenda* napříč celou prací tak, abych uvedla svůj pohled na danou věc. Nebude chybět ani aplikace a interpretace některých judikátorních rozhodnutí, jež měly vliv na pojetí spolkového práva v praxi.

Nelze nezmínit ani kritiku, jež se bude zabývat nedostatečnou právní úpravou. Motivací ke zpracování daného tématu bylo též promítnutí znalostí, které jsem získala studiem a praxí a současně rozšíření znalostí a náhledu na tuto problematiku. Nelze nezmínit, že oblastí spolkového práva bych se v obecné rovině ráda věnovala v praxi i *pro futuro*.

V úvodu je třeba odkázat na historický exkurz, přičemž v tomto jsem se zaměřila na poměrně nedávnou historii, neboť pokud bych se měla zabývat historií spolkového práva od jeho samého počátku, domnívám se, že by toto téma samostatně pojednávalo na diplomovou práci jako celek. Následovat bude kapitola zásad charakteristických pro spolkové právo, jež budu stručně popisovat. Jsem však toho názoru, že tuto kapitolu nelze podceňovat, proto považuji za nezbytné alespoň stručné shrnutí této kapitoly. Další kapitola bude pojednávat o založení a vzniku spolků v rámci České republiky. Na tuto bude navazovat kapitola stanov spolků. Vrcholem práce by poté měla být kapitola členství ve spolcích společně s kapitolou organizační struktury, když tyto kapitoly jsou z mého pohledu nejzajímavější.

2. HISTORIE, PRAMENY A PRINCIPY SPOLKOVÉHO PRÁVA

2.1. Stručný historický exkurz

Snaha vedoucí ke sdružování panovala mezi lidmi od nepaměti. Vyplývá totiž ze samotné lidské podstaty, dokáže pozitivně formovat jak osobnostní vývoj jedince, tak nezbytný vývoj společnosti. Vždyť spolky, latinsky *collegia*, existovaly již v římských časech, kupříkladu pro organizaci náboženské činnosti.

Pro účely této kapitoly bude stručně nastíněn historický vývoj spolků v jeho novodobé historii v kontextu českých zemí.

V českých zemích bylo sdružování ve spolcích upraveno až polovině 19. století. Občanům sice sliboval právo vytvářet spolky již ustanovení dubnové ústavy z roku 1848, nicméně ta nikdy nenabyla účinnosti. I přestože bylo posléze spolkové právo upraveno v tzv. březnové ústavě z roku 1849, tehdejší politické poměry, podmíněný vznik spolků a zavedený policejní dohled nad jejich činností, jsou odpovědné za to, že nemůžeme v pravém slova smyslu mluvit o spolkové činnosti.

Až v důsledku obnovení ústavnosti roku 1861 a uvolnění poměrů došlo k přijetí spolkového zákona č. 134 ř. z. roku 1867, a tak byla spolková svoboda zakotvena do rakouského právního řádu. I když opět v omezené podobě. Spolky byly, podle tehdejšího spolkového zákona, právními osobami, pro které platilo, že nemohou projevat svou vůli, ledaže ji za ně projeví fyzické osoby způsobem stanoveným zákonem a ústavou. Nicméně byla jim za takto stanovených podmínek přiznána právní subjektivita a mohly tak vystupovat jako nositelé práv a povinností. Zákonem č. 134/1867 ř. z. byly poprvé povoleny také spolky politické. Politické strany ovšem mohly vyvíjet svoji činnost jen jako spolky. Spolkový zákon rozlišoval mezi politickými a nepolitickými spolky. Veřejného života prostřednictvím politických spolků se však v této době mohli zúčastnit pouze někteří občané, zákon omezoval členství cizinců, žen a nezletilých. Vznik spolků sice nebyl vázán přivolením státní moci, nicméně během jejich existence mohly být z přesvědčení úřadů prakticky kdykoliv zrušeny. Spolkům náležela oznamovací povinnost vůči policejnímu úřadu, musely tak např. hlásit jména svých členů, nebo oznamovat konání spolkových schůzí,

kterých se policejní úřad se svým zástupcem měl právo také účastnit, v případě potřeby pak schůzi rozpustit, pokud dle jejich názoru byly schůze státu nebezpečné.¹

Recepční normou z roku 1918, *in concreto* zákonem č. 11/1918 Sb., převzalo rakouský spolkový zákon následně i nově vzniklé Československo, přičemž nahrazen byl až roku 1951, konkrétně zákonem č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních. Obnovený registrační princip vzal s sebou i celou řadu spolků, které byly nahrazeny dobrovolnickými organizacemi dle zákona č. 68/1951 Sb., protože bylo od nich nové vyžadováno schválení jejich organizačního řádu orgánem státní správy, tehdejším okresním výborem. Některé spolky byly transformovány na dobrovolnické organizace rovnou, jiné mohlo za organizace prohlásit Ministerstvo vnitra. Ustanovení § 9 odst. 1 citovaného zákona zakládalo možnost přeměny na dobrovolnické organizace, přičemž podrobnosti a způsobu této přeměny bylo zmocněno vyhláškou ministerstva vnitra, stejně jako zánik spolků, které upravovaly ještě zvláštní předpisy. Zákon zakotvil také právo státu kdykoli aktivně do řízení organizace zasahovat.

Zákon č. 68/1951 Sb. byl zrušen až zákonem č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, jenž sice obnovil princip spolkové samosprávy, zavedl ohlašovací princip vzniku spolků a zrušil formu státního dozoru, ale co obnoveno nebylo, byl název *spolek*, kdy na místo něj přinesl novotvar *občanské sdružení*. Zákon o sdružování občanů obsahoval strohých 22 paragrafů.

2.2. Právní zakotvení spolků

Ústavněprávní garancí práva svobodně se sdružovat je článek 20 Listiny. Podle prvního odstavce citovaného ustanovení je právo svobodně se sdružovat zaručeno a každý má právo sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

S účinností od 1. 1. 2014 postavení spolků v českém právním řádu upravuje zejména občanský zákoník. Právní úprava spolků je v něm konkrétně obsažena zejména v pododdílu věnovaném spolkům (§ 214 a násl.). Systematické zařazení spolku však nevylučuje ani podpůrnou aplikaci zejména obecné úpravy

¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 659-661.

právnických osob (§ 118 a násl.), stejně jako úpravu korporací (§ 210 a násl.) a v neposlední řadě úpravu osob v právním smyslu (§ 15 a násl.).

Z pohledu veřejného práva je nezbytné zmínit též zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, který upravuje rejstříkové souvislosti spojené se zápisem spolků do spolkového rejstříku, nebo další předpisy občanského práva procesního, především zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, stejně jako zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v aktuální znění.

Právo svobodně se sdružovat je však v současné době zakotveno nejen na úrovni jednotlivých demokratických států, ale i v celé řadě mezinárodních úmluv i evropských dokumentech o lidských právech. Ty mají společné to, že omezení tohoto práva připouštějí pouze důvodů nezbytně nutných, jako ochrana národní a veřejné bezpečnosti, prevence zločinnosti, veřejné mravnosti nebo ochrana práv a svobod jiných. Tato omezení se následně promítají i do vnitrostátních právních předpisů.² Je na místě zmínit zejména Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, konkrétně její článek 11. Dále je sdružovací právo zakotveno také v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (*in concreto* čl. 22), Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (*in concreto* čl. 8) nebo v Úmluvě o právech dítěte (*in concreto* čl. 15). Pro všechny výše uvedené smlouvy navíc platí, že jsou mezinárodními smlouvami ve smyslu článku 10 Ústavy, jimž náleží aplikační přednost před zákonem.

2.3. Zásady spolkového práva

Dokončení reformy soukromého práva přineslo zařazení spolků do základního soukromoprávního kodexu. Občanský zákoník upravuje nejen civilní status spolkový a spolkové závazky, ale rovněž stav a právní poměry společenství vlastníků jednotek. Další civilní korporace jako honební společenstva, nebo i politické strany a jejich hnutí včetně církve a náboženské společnosti jsou doposud upraveny zvláštními soukromoprávními předpisy. Odborné organizace a organizace zaměstnavatelů si s ohledem na mezinárodní uznávanou odborovou

² RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 51-52

svobodu zachovávají patřičnou samostatnost, a to co by zvláštní právní formy civilních korporací vedle spolků.³

Zásady spolkového práva

Zákonodárná úprava soukromoprávního postavení spolků a členských závazků je v občanském zákoníku postavena na níže vytčených zásadách:

1. Zásada spolčení nejméně tří lidí či právnických osob ať už ve společenském či v soukromém zájmu.
2. Zásada nevýdělečného účelu založení, jako je sběratelství, myslivost, turistika apod.
3. Při procesu posuzování ať už spolkové či jiné korporační činnosti je vždy nutno brát v potaz samotný účel založení příslušné korporace.
4. Zásada smluvní neboli dobrovolnosti.
5. Zásada spolkové samosprávy jako druhu soukromé správy, kde je vyjádřeno ústavní oddělení spolku od státu včetně nezávislosti spolku na státu.
6. Zásada zákonného neručení člena za dluhy, protože spolkové členství není úzce spojeno se zákonným ručením.
7. Zásada osobně vázaného členství, kterým je vyjádřen zájem členů.
8. Zásada nepřevoditelnosti členství, které beze sporu úzce souvisí s projevem předchozí zásady osobně vázaného členství.
9. Zásada neexistence zákonné vkladové povinnosti, profilující onu soukromoprávně osobní povahu spolku.
10. Zásada neexistence základního kapitálu spolku, tedy všech vkladů spolku, což ale nebrání nabývání majetku spolku.
11. Zásada neexistence členské úhradové povinnosti u ztráty spolku.
12. Zásada neexistence majetkové účasti člena v podobě podílu.
13. Zásada odvozené právní osobnosti pobočného spolku od právní osobnosti spolku hlavního, promítající se do řad legálních ustanovení upravujících ne pouze poměry mezi hlavním a pobočným spolkem, ale rovněž členství.
14. Zásada zákonného ručení hlavního spolku za dluhy pobočného spolku, a to pouze v rozsahu určeném stanovami.
15. Zásada omezení použití zisku pouze na spolkovou činnost včetně správy spolku, tedy zákaz dělení zisku členům.

³ Telec Ivo , čas

16. Zásada ochrany hlavní činnosti.
17. Zásada soudní ochrany členských práv, platící tam, kde nejsou upřednostněna samosprávná ochrana skrze rozhodčí komise.
18. Zásada soudní zrušitelnosti spolku, ale pouze za předpokladu, že je v souladu se zákonem přípustných důvodů. (Telec)

Oblast soukromého práva zrcadlí základní zásady, do kterých řadíme následující jmenované, kdy *zásada autonomie vůle* vymezuje oprávnění člověka svobodně projevovat vlastní vůli, díky čemuž může vytvářet vlastní úsudek i právně relevantní poměry, kdy hovoříme například o zásadě smluvní volnosti, pořizování pro případ smrti, ale řadíme sem i sdružovací a vlastnickou svobodu, kdy se ve všech případech vyžaduje mravní a veřejný pořádek. Další *zásada*, která říká, že *je vše dovoleno*, co není zakázáno zákonem, je považována za jednu z vůdčích zásad soukromého práva, a tato zásada umožňuje chovat se chtěným způsobem až do stanoveného limitu zákonem. *Zásada dispozitivnosti norem* říká, že si jednající strany mohou ujednat odchýlné od zákona, nezakazuje-li to zákon a umožňuje vyloučit či poměnit účinky právních pravidel v občanském zákoníku a nahradit je vlastními pravidly. Následující *zásada ochrany slabšího* je učena pro osoby oslabené s ohledem na jeho nedostačující věk, rozum či závislost. Na druhou stranu však nepřipouští těžení k újmě druhých. *Zásada poctivosti a ochrany dobré víry* podmiňuje povinnost jednat v právním styku vždy poctivě, kdy tu poctivost představuje v soukromém právu stěžejní hodnotu a zákon zde předpokládá, že účastník vždy jedná v dobré víře a je mu poskytována právní ochrana. *Zásada výkonu práv a povinností v souladu s dobrými mravy a veřejným pořádkem*, určuje oblasti nikoli pouze soukromé sféry, a protože je kategorie dobrých mravů vymezována souhrnem etických a obecně zachovávaných mravních norem společností sdíleny, veřejný pořádek představují jasně daná pravidla. Poslední základní zásadou je *zásada nikomu neškodit*, nabádající k povinnosti při výkonu subjektivních práv. Mezi základní zásady občanského zákoníku řadíme i zásady podporující zachování právní jistoty, jako je ochrany práv třetích osob, zákaz retroaktivních norem, ochrana nabytých práv apod.

3. ZALOŽENÍ A VZNIK SPOLKU

Pro právnické osoby (a tedy spolky nevyjímaje) je typické to, že jejich vznik prochází určitými fázemi. Od okamžiku jejich založení je tak třeba odlišit okamžik jejich vzniku. Podstatou založení, jak si dále ukážeme, je soukromoprávní jednání, kdežto vznik spolku jako právnické osoby je vázán na zápis do spolkového rejstříku, který je toliko individuálním správním aktem veřejnoprávní povahy.

Spolkový rejstřík ale kromě spolků vzniklých nově po nabytí účinnosti občanského zákoníku, eviduje rovněž ty spolky, které vznikly přeměnou dosavadní právní formy na spolek tam, kde to zákon⁴ umožňuje, a také bývalá občanská sdružení dle již zrušeného zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ohledně kterých platí od 1. 1. 2014 fikce jejich transformace na spolky.

3.1. Založení

Současná právní úprava v § 214 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou k jeho naplňování založit spolek. Občanský zákoník se zde přiklání ke staré římskoprávní zásadě, že teprve „tři tvoří spolek“ (*tres faciunt collegium*). Může se přitom jednat o osoby fyzické i právnické. Zde vidíme posun oproti předešlé úpravě v zákoně o sdružování občanů (č. 83/1990 Sb.), který v § 2 odst. 1 stanovil, že zakladateli tehdejších sdružení mohli být pouze osoby fyzické. V případě že je zakladatelem spolku (to samé ale platí též o členu spolku) právnická osoba, bude za ni jednat osoba k tomu právnickou osobou zmocněná, jinak její statutární orgán.

Společným zájmem může být celá paleta nejrůznějších činností, od sbírání známek po pořádání jízd historickými vozidly. Pokud se společný zájem a také účel budoucího spolčení nedostanou do rozporu s kogentními ustanoveními občanského zákoníku, fantazii jejich zakladatelů se meze nekladou. Tak třeba Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 59/2014 konstatoval, že není vyloučeno založení spolku i *ad hoc* za účelem, který se váže k určitému konkrétnímu územnímu plánu nebo i k určité etapě jeho vytváření. Zájmem a jeho naplňováním nemusí být jen jakási činnost dlouhodobá a soustavná, ale i jednorázový zájem

⁴ Např. dle § 13 odst. 1 písm. a) zákona č. 424/1991 Sb., zákona o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

může vyústit založením spolku. Jak uvádí výkladové stanovisko⁵ rozhodným není také to, zda bude společný zájem mít povahu soukromého nebo veřejného zájmu.

Jakých mantinelů se má tedy spolek při svém zakládání držet? V jakém prostoru se může pohybovat? Co jsou ona výše zmíněná kogentní ustanovení, s nimiž se zakladatelské právní jednání spolku nemůže dostat do rozporu? Občanský zákoník hned ve svém úvodu, konkrétně v § 1 odst. 2, říká, že si osoby mohou práva a povinnosti ujednat odlišně od zákona za předpokladu, že to zákon výslovně nezakazuje. A zároveň platí, že jsou ale zakázána ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek a právo týkající se postavení osob. Právní úprava spolku je potom obsažena v § 214-302 občanského zákoníku. Vzhledem k tomu, že je spolek zároveň právnickou osobou a korporací, dopadají na něj samozřejmě také příslušná ustanovení občanského zákoníku o právnických osobách (§ 15-22; §118-209) a korporacích (§ 210-213). Účelem spolku má být naplňování společného zájmu, k jehož podpoře a ochraně se jeho stvořitelé sdružili. Již bylo zmíněno, že společným zájmem může být téměř cokoliv. Slůvko „téměř“ zřejmě svědčí o existenci limitů v tomto směru. V případě že by se totiž členové sdružili za účelem společného zájmu podnikat, dostali by se tak do rozporu s ustanovením § 217 občanského zákoníku. Ten stanoví, že podnikání nebo jiná výdělečná činnost zkrátka hlavní činností spolku být nemůže. To neplatí o činnosti vedlejší, kterou podnikání být sice může, ale pouze za té podmínky, je-li účel v podpoře hlavní činnosti nebo využití spolkového majetku. I kdyby potom tato hospodářská činnost nějaký zisk přece jenom generovala, zákon stanoví, že ho lze použít pouze zase jenom pro spolkovou činnost včetně správy spolků, nebylo by jej tedy možné například rozdělit mezi členy.

Dále se zakazuje v ustanovení o právnických osobách v § 145 odst. 1 občanského zákoníku založit spolek, pokud by jeho účelem bylo porušení práva nebo dosažení vytyčeného cíle nezákonným způsobem. Dle § 145 odst. 2 téhož zákona se také zakazuje založení právnické osoby ozbrojené nebo s ozbrojenými složkami. Vyjmuty z tohoto ustanovení jsou právnické osoby, jejíž členové drží zbraně pro sportovní či kulturní činnost, k myslivosti a k plnění úkolů podle zvláštního zákona. Může tak existovat kupříkladu klub sportovních střelců nebo spolek sběratelů vojenské techniky. O tom, jaký spolek, jehož členové mohou

⁵ Výkladové stanovisko č. 9 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 7. 6. 2013 - k veřejně prospěšnému účelu spolku. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko-09.pdf>>.

držet zbraně v souvislosti s plněním úkolů podle zvláštního předpisu (a zároveň nejde o myslivectví), měl zákonodárce na mysli, důvodová zpráva zarytě mlčí.⁶

Důsledkem založení spolku v rozporu s ustanovením § 145 občanského zákoníku by bylo odmítnutí zápisu rejstříkovým soudem do spolkového rejstříku podle § 86 písm. f) zákona 83/2013 Sb. Vzhledem k tomu, že takový zápis má konstitutivní povahu (tj. vznik, změna nebo zánik právních skutečností nastává až provedením tohoto zápisu), spolek by bez něj nemohl vzniknout.

Podle občanského zákoníku mohou být členy spolku, včetně těch zakládajících, jakékoliv osoby. Na rozdíl od předchozího zákona o sdružování občanů není výslovně kladen požadavek na věk osob oprávněných spolek založit, respektive na jejich svéprávnost. Plné svéprávnosti nabývá osoba dle § 30 občanského zákoníku dovršením 18 let věku, případně jejím přiznáním soudem či uzavřením manželství. Zakladatelé tedy nemusí být zletilí či plně svéprávní, ale co rozhodně musí, je být způsobilí právně jednat. Tato způsobilost právně jednat se bude odvíjet od jejich rozumové a volní vyspělosti (§ 31 občanského zákoníku). Nicméně obecně lze doporučit, aby alespoň jeden ze zakladatelů byl plně svéprávný s ohledem na možnost (mnohdy i nutnost) jednat za spolek při jeho zakládání, tedy ještě před jeho vznikem. Z takového jednání je ten, kdo za spolek jednal, oprávněn a zavázán sám (v případě více osob jsou tyto oprávněny a zavázány společně a nerozdílně). Z této situace by jim mohl spolek pomoci a to tak, že do 3 měsíců od svého vzniku, převezme taková jednání pro sebe s účinky *ex tunc*. Judikatura Nejvyššího soudu konstatuje například v rozhodnutí sp. zn. 20 Cdo 1373/2013, že k převzetí takových jednání nemusí dojít pouze výslovně, ale připouští i jejich převzetí konkludentně.⁷

Podle § 218 občanského zákoníku je spolek založen, shodnou-li se jeho představitelé na obsahu stanov. Stanovy jsou považovány za zakladatelské právní jednání vyjadřující vůli a zároveň shodu nejméně tří osob na založení spolku, jeho vnitřní strukturu a na právech a povinnostech jeho členů. Zpravidla se v nich odráží široká spolková autonomie. Bývají považovány za smlouvu svého druhu.

⁶ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 128.

⁷ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1009-1010.

K takovému závěru, že jsou stanovy smlouvou *sui generis* se přiklání teorie již poměrně dlouho a zároveň z něj také konstantně vychází judikatura. Jak konstatuje například rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2976/2010 (zveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 30/2012) ve vztahu k občanským sdružením, která považuje svou povahou za specifický kontrakt (neboli zvláštní smlouvu) minimálně tří zakládajících členů. Tento závěr lze vzhledem k určité kontinuitě spolkové úpravy aplikovat právě i pro spolky. K stejnému závěru, že stanovy jsou smlouvou svého druhu dospěl Nejvyšší soud také ve své rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1294/2015 nebo sp. zn. 29 Cdo 319/2015, tentokrát ve vztahu ke stanovám družstva.⁸ Co zákon stanoví jako povinné náležitosti stanov, co dalšího navíc stanovy obsahovat mohou, jak se mění jejich obsah – to je příkladný výčet některých otázek, o kterých bude detailněji pojednávat příští kapitola.

Spolek lze však kromě dohody zakladatelů na obsahu a podobě stanov, tedy přijetím smlouvy konvenčním způsobem, založit také dle dikce § 222 odst. 1 občanského zákoníku usnesením ustavující schůze nově se tvořícího spolku. Ustavující schůze je ve spolkovém světě novum, které se do právní úpravy dostalo právě až přijetím občanského zákoníku. V minulosti a koneckonců i v současné době se objevuje, nicméně ve vztahu k jiným právnickým osobám, jako jsou například družstva. Založení spolku touto formou se obecně využívá spíše tam, kde je členství zakladateli spolku otevřené širší veřejnosti již ve fázi zakládání spolku, a zároveň se očekává daleko větší členská základna. Stejně tak jako založení spolku sdružením nejméně tří osob a přijetím stanov, i zde máme na počátku určitou iniciativu (ať už ze strany jednotlivce či skupiny), která dále zpravidla pokračuje vypracováním návrhu stanov, rozpracováním bližší koncepce sdružení apod. Poté je často veřejně (avšak nikoliv nezbytně) oznámen úmysl o založení spolku spojený s výzvou o přihlášení potencionálních zájemců o členství v něm, stanoveno datum a místo ustavující schůze. Průběh ustavující schůze je upraven především v § 223 a násl. občanského zákoníku, v případě chybějící úpravy se přiměřeně použije ustanovení o členské schůzi (§ 248 a násl. občanského zákoníku). Schůzi zahajuje dle § 222 odst. 2 občanského zákoníku

⁸ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 133.

osoba tzv. svolavatele.⁹ Nejprve ověří správnost a úplnost listiny přítomných (pro tento úkol může také pověřit jinou osobu) a seznámí obecnost s navrhovanými pravidly jednání a následným programem. Nejdůležitější záležitostí je však dosažení shody na obsahu stanov a jejich přijetí většinou hlasů osob přítomných v době hlasování. Po schválení stanov, jejichž jednou z obligatorních náležitostí je určení statutárního orgánu, přichází na řadu minimálně volba členů tohoto orgánu. Usnesení se stejně jako v případě hlasování o obsahu stanov přijímá většinou přítomných v době hlasování. Byť to zákon výslovně nezmiňuje, ustavující schůze musí navíc zvolit osobu pověřenou podat návrh na zápis spolku. Přinejmenším zajímavá je otázka usnášeníschopnosti ustavující schůze. Kvorum je dle § 225 stanoveno na minimálně tři osoby v případě schválení stanov. Dostaví-li se na ustavující schůzi (nejspíš k nelibosti svolavatele) méně osob, není možné stanovy přijmout, a tím pádem ani založit spolek. Kvorum už však není stanoveno následně pro volbu orgánů spolku. Slovy pana docenta Kindla je tedy otázkou, zda *collegium* v případě spolků někdy netvoří jen *duo*.¹⁰

3.2. Vznik

Samotný spolek vzniká až zápisem do veřejného rejstříku (v případě spolků do spolkového rejstříku), což zákon vyjadřuje v § 226 odst.1 občanského zákoníku. Právní úpravu obsahuje zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále jen jako „ZVR“). Takový zápis má konstitutivní účinky (nestanoví-li zákon¹¹ jinak) a existence či neexistence spolku je na něm závislá. Zákonodárce se novou spolkovou právní úpravou odchýlil nejen od předcházející právní úpravy v zákoně o sdružování občanů. Nakonec k opuštění registračního principu se v minulosti odhodlal jen komunistický zákon č. 68/1951 Sb.¹² Návrh na zápis nově založeného spolku v případě, že zakladatele zvolili první formu založení, a sice dohodli se na obsahu stanov, podávají všichni.

⁹ Nenechme se zmást tím, že občanský zákoník hned v následujícím ustanovení § 223 hovoří o osobě tzv. svolavatele. Úkolem této mysteriózní postavy je ověření správnosti a úplnosti listiny přítomných. Vzhledem k tomu, že stejný úkol má dle dikce zákona i svolavatel, a navíc nikdo dost dobře neví, kdo onen záhadný svolatel je a proč by dvě osoby měli dělat totéž, půjde nejspíše o chybu v textu zákona.

¹⁰ KINDL, M, *Tres, to bylo neúsporné*. Dostupné na www.dockindl.cz

¹¹ Odborové organizace a organizace zaměstnavatelů vznikají dle dikce § 3025 občanského zákoníku dnem následujícím po dni, v němž bylo doručeno příslušnému orgánu veřejné moci oznámení o jejich založení.

¹² KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 139.

Přitom je lhostejné, kolik takových zakladatelů je. Pokud byl spolek založen cestou ustavující schůze, pak návrh podává osoba k tomu pověřená usnesením ustavující schůze. V praxi by jistě přinášela značná úskalí situace, kdy se za účelem podání návrhu na zápis dostavuje k rejstříkovému soudu společně třeba sto zakladatelů. Zvláště v případě početnější prvotní členské základny je bezesporu vhodnější volbou založení spolku usnesením ustavující schůze.

Návrh se podává ke Krajskému soudu (místně příslušnému dle sídla založeného spolku) na standardizovaném formuláři¹³, který je stanoven vyhláškou č. 323/2013 Sb. Návrh na prvozápis spolku musí obsahovat zákonem¹⁴ předepsané náležitosti, jimiž jsou zejména: (i) přijaté stanovy s podpisy zakladatelů, nebo zápis z ustavující schůze (byl-li spolek založen tímto způsobem), doplněný o listinu přítomných a stanovy, které schůze přijala, (ii) souhlasy členů orgánů zapisovaných do spolkového rejstříku s takovým zápisem a jejich prohlášení o způsobilosti být členy statutárního orgánu podle občanského zákoníku s úředně ověřenými podpisy, (iii) listinu dokládající právní důvod¹⁵ užívání prostor, v nichž je umístěno sídlo spolku. To neplatí, je-li právní důvod zjištělný z veřejné evidence, rejstříku nebo veřejného seznamu.

Řádně vyplněný formulář je možné podat jak elektronicky, tak písemně. Jestliže je podán v elektronické podobě musí být podepsán uznávaným elektronickým podpisem podle zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce nebo zaslán prostřednictvím datové schránky osoby, jež návrh na zápis podává. Podpisy na návrhu na zápis v listinné podobě musejí být úředně ověřeny, případně může takové ověření nahradit za určitých podmínek i advokát svým prohlášením o pravosti podpisu (jak konstatoval Nejvyšší soud pod sp. zn. 21 Cdo 3461/2011). Návrh na zápis by měl být podán dle dikce zákona bezodkladně. Novelou zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích z roku 2016 byl takový zápis osvobozen od soudních poplatků.

Po doručení návrhu rejstříkovému soudu začíná dle ustanovení § 88 ZVR Sb. běžet třídenní lhůta určena k případné výzvě navrhovatele soudem k odstranění vad návrhu nebo doplnění chybějících listin, přičemž opakovaná výzva se

¹³ Dostupné na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz.

¹⁴ Ustanovení § 12-14 ZVR.

¹⁵ K doložení právního důvodu prostor postačí i písemné prohlášení vlastníka nemovitosti, v nichž je umístěno sídlo spolku (nesmí být starší než 3 měsíce) s úředně ověřenými podpisy.

nepřipouští. K opravě (doplnění) vad návrhu poskytne soud přiměřenou lhůtu. Dle § 89 téhož zákona v řízení nelze pokračovat a soud usnesením návrh na zápis odmítne, neopraví-li navrhovatel vady návrhu v souladu s vytýkanými nedostatky, na které byl předtím upozorněn. Rejstříkový soud mimo tento procesní postup návrh také odmítne, podala jej osoba k tomu neoprávněná, pokud návrh nebyl podán předepsaným způsobem, jestliže je návrh neurčitý nebo nesrozumitelný, anebo také jestliže účel zakládané právnické osoby je v rozporu s kogentním ustanovením § 145 občanského zákoníku.

V případě že byl návrh odmítnut, spolek nemůže toliko vyvíjet svou činnost (neboť *de facto* neexistuje). Na právní jednání a vztahy zakladatelů, resp. členů vůbec, se použije ustanovení občanského zákoníku o společnosti, tj. ustanovení § 2716-2748.¹⁶

Pro případ že rejstříkový soud ve lhůtě 5 pracovních dnů neprovede zápis o návrhu, ani o návrhu jinak nerozhodne, nastává dle § 98 zákona¹⁷ fikce a zápis se považuje za provedený dnem následujícím po uplynutí této lhůty. Podobnou „pojistku“ proti možné nečinnosti obsahuje i § 226 odst. 3 občanského zákoníku, jež obsahuje také fikci navrženého zápisu. Nicméně zákonodárce do tohoto ustanovení vtělil lhůtu 30 dní, a tak se vzhledem k výrazně kratší lhůtě fikce zápisu v ZVR, jeví toho ustanovení jako nadbytečné, neboť reálně k takové situaci nikdy nedojde.

V neposlední řadě je nutné dodat, že možnou obranou proti rozhodnutí rejstříkového soudu je odvolání. Příslušnými jsou vrchní soudy (V Praze a v Olomouci) ve smyslu § 10 odst. 2 OSŘ.¹⁸

¹⁶ Všimněme si, že je rozdíl v právní úpravě oproti § 127 občanského zákoníku, který upravuje jednání za společnost před jejím vznikem (bude jako úprava aplikována také na spolky před jejich vznikem), a jednáním členů spolku po odmítnutí návrhu na zápis rejstříkovým soudem, jež se řídí ustanoveními o společnosti (§ 2716-2748). Pokud někdo jedná za spolek před jeho vznikem, je z takového jednání zavázán sám, ale z jednání, byť i jednoho člena spolku po odmítnutí návrhu na zápis, jsou všichni společníci zavázáni společně a nerozdílně. V praxi toho může přinášet celou řadu problémů, zejména pokud vzniknou z tohoto období dluhy. Navíc napanuje obecná shoda na tom, od přesně kterého okamžiku se ustanovení o společnosti použijí.

¹⁷ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

¹⁸ RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 39

4. STANOVY SPOLKU JAKO PROJEV SOUKROMOPRÁVNÍ AUTONOMIE

V předchozí kapitole bylo pojednáno o existenci stanov jako zakladatelského právního jednání vyjadřujícího vůli svých členů založit spolek. Pro právní život spolku jsou stanovy nejdůležitějším dokumentem, jehož obsah odráží zásady spolkové autonomie. Při podání návrhu na zápis do spolkového rejstříku jsou stanovy jedním z povinných dokumentů a jsou ukládány při zápisu do sbírky listin. Navíc § 215 občanského zákoníku také stanoví povinnost úschovy jejich úplného znění v sídle spolku.

Bez jejich existence spolek nemůže vzniknout, ba nemůže být ani založen. Ačkoliv jsou stanovy zvláštní smlouvou, jejich závaznost dopadá na všechny členy bez ohledu na to, zda při procesu jejich přijetí hlasovali pro anebo naopak proti, jak vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 2230/99. Nejedná se přitom o ledajakou smlouvu zakladatelů. Aby byl založen spolek, musí být uzavřena právě taková smlouva, jež po obsahové i formální stránce splňuje zákonné požadavky.¹⁹

Základem všech stanov je existence autonomie vůle. Ta je „dozorována“ jen kogentními právními normami a obecnými normativními principy. *Stanovy obsahují obecně závazná pravidla chování, která jednostranně a závazně upravují právní následky, čímž ovlivňují práva, resp. povinnosti relativně blíže neurčeného počtu adresátů.*²⁰ Stanovy bezpochyby mají normativní povahu aktu *sui generis*. Formou stanov spolek upravuje své vnitřní poměry, vlastní záležitosti, eventuálně přiznává svým členům práva a zavazuje je k povinnostem. Ve světle judikatury je nutno na stanovy nahlížet v širším smyslu, na jako i další vnitřní předpisy spolku, které stanovy provádějí nebo konkretizují.²¹

¹⁹ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 159-162

²⁰ JANOUŠEK, Michal. Člen a právní povaha stanov spolku pohledem základních koncepcí a jejich kritika. In: *DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014: Část I. – Soukromé právo a civilní proces v dynamice vývoje*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 201-211. ISBN 978-80-210-7897-0. Dostupné také z:

https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2014/soukrome_pravo.pdf

²¹ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. Cdo 4852/2009.

Níže zmíněné povinné náležitosti stanov vyjádřených v § 217 občanského zákoníku jsou nutným předpokladem pro platné založení a následný vznik spolku. V praxi ale stanovy obsahují více ujednání upravující své budoucí poměry. Zpravidla to bývají otázky vzniku a zániku členství, ustanovení o hospodaření spolku²², funkční období členů volených orgánů apod. Určitě lze spolkům jen doporučit, aby do svých stanov zakotvily i další pravidla pro fungování spolku nad rámec těch zákonem stanovených. Některé instituty (jako je např. založení pobočného spolku) jsou navíc vyloučeny, pokud nejsou obsahem stanov. Obecně platí, že vše, co není ve stanovách výslovně uvedeno, se bude řídit podpůrnou úpravou v občanském zákoníku.

4.1. Forma stanov a jejich obligatorní náležitosti

Pro zakladatelské právní jednání se dle obecné úpravy právnických osob v § 123 odst. 2 občanského zákoníku vyžaduje písemná forma. I stanovy spolku proto musí mít písemnou formu, zákon se však spokojí s prostou písemnou formou. Není tedy nutná forma veřejné listiny, podpisy na stanovách též nemusí být úředně ověřeny. Nicméně podepsány stanovy být musí, neboť k platnosti právního jednání učiněného v písemné formě se vyžaduje podpis jednajícího (§ 561 odst. 1 občanského zákoníku). Stejný závěr ostatně judikoval Nejvyšší soud pod sp. zn. 32 odo 940/2006 anebo sp. zn. 30 Cdo 1230/2007. Podpisy mohou být vlastnoruční nebo elektronické.

Pokud je u zakladatelského právního jednání vyžadována určitá forma, její nedodržení bude mít za následek zpravidla neplatnost. Zákon²³ ale umožňuje v § 582 odst. 1 kupodivu i dodatečné zhojení této vady.

Občanský zákoník vychází ze zásad spolkové autonomie a v souvislosti s nimi, redukuje požadavky na obligatorní obsah stanov.²⁴ Povinné minimální náležitosti stanov jsou uvedeny v § 218 téhož zákona. Jak plyne z principu přednosti zvláštní právní úpravy před obecnou, *lex specialis derogat generali*, nepoužije se ustanovení týkající se předepsaných náležitostí zakladatelského

²² Ustanovení o hospodaření spolku v obsahu stanov se bude týkat především bývalých občanských sdružení, pro jejichž vznik to tehdejší právní úprava obligatorně předepisovala.

²³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ Předchozí úprava v zákoně o sdružování občanů řadila mezi povinné náležitosti stanov například nejen orgány sdružení, ale také způsob jejich ustanovování, nebo úpravu zásad hospodaření sdružení.

právního jednání obecné úpravy právnických osob v § 123 odst. 1 občanského zákoníku. Stanovy tak musí obsahovat projev vůle zakladatelů (že spolek zakládají), ale kromě toho i název a sídlo zakládaného spolku, jeho účel, práva a povinnosti členů vůči spolku nebo určení způsobu, jak členům budou práva povinnosti vznikat, a nakonec určení statutárního orgánu spolku.

4.1.1. Název a sídlo

Název spolku je údaj sloužící k jeho identifikaci a zároveň odlišení od ostatních právnických osob. Kreativita tvůrců názvu spolku je limitována pravidly pro jeho tvorbu stanovené občanským zákoníkem.

První pravidlem je jeho nezaměnitelnost, která musí být dána nejen ve vztahu k spolkům, nýbrž i k právnickým osobám obecně. Pokud by se název spolku shodoval s názvem jiné právnické osoby v podstatných prvcích, měl by být doplněn o další slova (například o věcné označení předmětu činnosti nebo o označení sídla). V případě, že by existovaly dvě právnické osoby a jejich názvy by byly zaměnitelné, právo název používat by bylo přiznáno té z nich, jejíž název byl zapsán dříve.²⁵

Další podmínkou je uvedení právní formy. Název spolku musí obsahovat slova „spolek“, „zapsaný spolek“ nebo zkratku „z. s.“. Přechodné ustanovení v § 3042 klade požadavek přizpůsobení názvu právnických osob do dvou let od nabytí účinnosti zákona, tj. do 1. ledna 2016. Výjimku tvoří právnické osoby mající dle dikce zákona „důležité důvody“ pro to, aby svůj název neměnily. Jako příklad zákon uvádí ta občanská sdružení, jež užívala svůj název dlouhodobě, stal se pro ně natolik příznačným, že jej nelze považovat za klamavý. Nicméně je na místě také zmínit, že na základě novely občanského zákoníku (zákon č. 460/2016 Sb.) přijaté koncem roku 2016 byly spolky vzniklé před 1. 1. 2014 úplně „zproštěny“ povinnosti uvést označení právní formy ve svém názvu do souladu s požadavky občanského zákoníku.

Nakonec název spolku nemůže působit klamavě. Například podle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 7 As 28/2010 musí být název pravdivý, přiměřený poměrům spolku a srozumitelný pro veřejnost. Stejně rozhodnutí konstatuje, že se název spolku kromě odlišení od již existující právnické osoby

²⁵ srov. NS sp. zn. 29 Odo 844/2003

nebo orgánů veřejné moci, musí také navíc odlišovat od názvu mezinárodní organizace, Evropské unie a jejich orgánů.

Zákon pamatuje na právnické osoby (spolky nevyjímaje) a jejich název požívá ochrany ve smyslu § 135 odst. 1 občanského zákoníku.

Dále musí být ve stanovách uvedeno sídlo spolku, přičemž postačí pouze označení obce, kde se sídlo bude nacházet. To může mít jistou výhodu při přemísťování sídla v rámci obce bez nutnosti měnit stanovy. Pro účely zápisu do spolkového rejstříku pak musí být uvedena již adresa plná. Zápis do spolkového rejstříku podléhá principu materiální publicity vyjádřeného v § 8 a násl. ZVR. Zákon v § 8 odst. 1 hovoří o tom, že proti tomu, kdo jednal s důvěrou v údaj zapsaný do veřejného rejstříku, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.²⁶ Neuvede-li spolek jinou adresu pro doručování a nemá-li datovou schránku, budou mu na danou adresu doručovány také písemnosti od soudů a správních orgánů.²⁷ Je tedy obecně žádoucí, aby spolek byl na zapsané adrese přinejmenším k zastížení.²⁸

Také pro sídlo spolku platí, nenaruší-li klid a pořádek, může být v bytě. Posouzení, zda činností spolku na dané adrese dochází k rušení klidu, bude individuální a bude záležet na každém konkrétním případě.

4.1.2. Účel

O spolcích, jak již bylo v předchozí kapitole nastíněno, občanský zákoník hovoří jako o společenství nejméně tří osob vedených společným zájmem, k jehož naplňování se v tento útvar sdružili. Naplňování společného zájmu, případně jeho ochrana, potom bude účelem společenství. Vyjádření účelu je vlastně odůvodněním smyslu jeho existence. Lze si jej představit jako cíl, k němuž směřuje jednání spolku a jeho členů. Je vhodné rozlišit mezi pojmy účel spolku a předmět činnosti spolku, o kterém se zákon také zmiňuje. Předmětem činnosti lze pak rozumět ty konkrétní činnosti, které daná právnická osoba zvolila k

²⁶ Nejvyšší soud v rozhodnutí zveřejněném pod č. 36/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek konstatoval, že ten, jehož se zápis ve veřejném rejstříku týká, se nemůže nesprávností zápisu dovolávat vůči tomu, kdo jednal důvěřujíc v zapsaný údaj, a to ani tehdy, způsobil ji chybu v zápisu rejstříkový soud.

²⁷ Ustanovení § 46b písm. e) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů; § 21 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 83

dosahování a plnění právě vytyčeného účelu. Z ustanovení § 218 občanského zákoníku plyne, že povinnou náležitostí stanov je účel spolku, nikoliv předmět jeho činnosti.²⁹ Zákon ponechává zakladatelům při vymezení účelu poměrně širokou autonomii, která ovšem není zcela bezbřehá. Už z toho důvodu musí být vymezení účelu spolku dostatečně určité. Limity jsou nastaveny ve vztahu k výdělečným účelům spolku a k účelům zakázaným.³⁰

Občanský zákoník obsahuje ve svém § 145 odst. 1 obecný zákaz založení právnické osoby za účelem porušení práva nebo dosažením svých cílů nezákonným způsobem. Blíže potom uvádí příkladný výčet, jako je zákaz založení za účelem například popření nebo omezení osobních, politických nebo jiných práv osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání či sociální postavení, stejně tak platí zákaz založení za účelem rozněcování nenávisti nebo nesnášenlivosti. Mimo to je stejně tak zakázáno založit právnickou osobu ozbrojenou nebo s ozbrojenými složkami s výjimkami uvedenými v druhém odstavci téhož ustanovení. Druhým limitem je výdělečnost činnosti spolku, přičemž zákon dělí činnost spolku na hlavní a vedlejší. Ustanovení § 217 občanského zákoníku omezuje založení spolku za výdělečným účelem, což ale nezakazuje možnost nějaké zisku či výtěžku dosahovat, ale pouze v rámci vedlejší hospodářské činnosti a taktéž s účelovým určením prostředků omezeným na spolkovou činnost včetně správy spolku.³¹ Zároveň je nutné podotknout, že je zřejmě přípustná určitá výdělečnost v rámci hlavní činnosti. Je nutné rozlišovat mezi „činností“ a „dílčí aktivitou“. ³² Spolky mohou v rámci své hlavní činnosti vyvíjet výdělečnou činnost, za splnění kumulativních podmínek, že je taková výdělečná činnost příležitostného charakteru a zároveň je prostředkem k dosažení hlavního účelu spolku.³³ V praxi

²⁹ Na rozdíl od požadavků na zakladatelské právní jednání v obecných ustanoveních o právnických osobách v § 123 občanského zákoníku, ke kterému je § 218 téhož zákona upravující spolky ve vztahu speciality, a tudíž vylučuje jeho použití.

³⁰ RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 49-52

³¹ Existují přitom i spolky, které nemohou podnikat ani v rámci své vedlejší činnosti, jimiž jsou honební sdružení, podle § 19 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., zákona o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o myslivosti“).

³² RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 54-59

³³ Výkladové stanovisko č. 8 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 7. 6. 2013 - k výdělečné činnosti spolku. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko-08.pdf>>.

tak bude možné, když spolek nadšenců vlakových souprav uspořádá v rámci své činnosti výstavu a bude vybírat vstupné v souhrnu převyšující náklady na jeho uspořádání.

4.1.3. Práva a povinnosti členů

Další obligatorní náležitostí stanov jsou práva a povinnosti členů. Zákon předepisuje vymezit (alespoň nějaká) práva a povinnosti členů nebo způsob, jakým budou práva a povinnosti vznikat. I zde je vidět, že zákon popustil pomyslnou uzdu kreativitě zakladatelů. Je však žádoucí, aby přinejmenším některá práva a povinnosti do stanov skutečně vtěleny byly. Jednak v zájmu jejich předvídatelnosti ze strany stávajících či budoucích členů, jednak i z toho důvodu, že některá práva a povinnosti mohou vznikat jen tehdy, pokud ve stanovách určeny jsou. Jednou z takových povinností je například placení členských příspěvků. Jak konstatoval Nejvyšší soud pod sp. zn. 1 As 187/2012, nelze dovodit povinnost členů příspěvky platit, pokud není tato povinnost výslovně formulována.

I přes značnou autonomii však spolek při určování katalogu členských práv a povinností musí respektovat kogentní ustanovení zákona. Stejně tak se nepřipouští je upravit diskriminačně. Zákon³⁴ například stanoví, že není možné nutit člena k setrvání ve spolku a bránit mu z něj vystoupit. Takže stanovy nemohou nařadit opak. Stejně tak stanovy nemohou určit, že zisk spolku se přerozdělí mezi jeho členy, neboť § 217 odst. 3 občanského zákoníku to vylučuje.³⁵

Detailněji o členských právech a povinnostech bude pojednáno v další kapitole.

4.1.4. Statutární orgán

Statutární orgán je tvořen těmi, kteří jsou oprávněni za spolek jednat. V případě monokratického statutárního orgánu je taková osoba jedna, naopak více osob tvoří statutární orgán kolektivní. Občanský zákoník ve vztahu k právnickým osobám vychází z teorie fikce, nahlíží na ně jako na umělé právní konstrukce, pro

³⁴ § 215 odst. 1 občanského zákoníku.

³⁵ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. Úskalí spolkového práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 192-195.

kteří je existence statutárního orgánu (zastupujícího právnickou osobu navenek) esenciální. Povinnou náležitostí je ve stanovách alespoň určení statutárního orgánu spolku.³⁶

A tak se před nás stává hypotetický problém. Zákon pro stanovy nevyžaduje ani určení způsobu, jak se statutární orgán tvoří, ani jména jeho prvních členů. Na druhou stranu k návrhu na zápis spolku do veřejného (spolkového) rejstříku je dle § 25 odst. 1 písm. g) ZVR zapotřebí, aby byly mimo jiné doloženy základní identifikační údaje osob zapisovaných jako členové orgánů spolku, včetně jejich souhlasů s přijetím funkce a uvedením způsobu, jak byly do funkcí ustanoveny. Z tohoto důvodu minimálně v situaci, kde je spolek založen dohodou zakladatelů o obsahu stanov, bude vhodné zároveň určit také člena (členy) statutárního orgánu (v případě založení spolku formou ustavující schůze je zvolení funkcionářů spolku obligatorní).³⁷

K problematice nejen statutárního orgánu, ale i dalších orgánů spolku, k vnitřní organizaci spolku a jeho poměrům se ještě vrátíme v následující kapitole, jež bude reflektovat na organizační strukturu a orgány spolku.

4.2. Změna stanov

Ať už z vlastní vůle spolku nebo z vůle zákonodárce³⁸ se stanovy spolku mohou (někdy musí) měnit. Pokud stanovy neurčí jiný spolkový orgán, přísluší rozhodovat o jejich změně podle § 247 odst. 1 občanského zákoníku nejvyššímu orgánu spolku. Nejvyšším orgánem spolku, pokud stanovy neoznačily orgán jiný, je členská schůze.³⁹ Všimněme si, že o změně stanov tedy hypoteticky může rozhodovat jiný orgán než ten, který rozhodoval o jejich přijetí, resp. schválení.

I změněné stanovy ovšem stále musí obsahovat povinné náležitosti v souladu s kogentním ustanovením § 218 občanského zákoníku. Pro případ, že by se tak nestalo, ustanovení § 245 mimo jiné stanoví, že na usnesení orgánu spolku měnící stanovy tak, že jejich obsah odporuje kogentním ustanovením zákona, se hledí,

³⁶ Ustanovení § 218 písm. d) občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 166.

³⁸ Např. právnickým osobám ukládá přechodné ustanovení občanského zákoníku v § 3042 povinnost do dvou let od nabytí účinnosti nové úpravy přizpůsobit svůj název nové právní úpravě.

³⁹ Ustanovení § 247 odst. 3 občanského zákoníku.

jako kdyby nebylo vůbec přijato. Člen spolku nebo i jiná osoba se tedy nemusí dovolávat neplatnosti takového usnesení rozhodnutím soudu.⁴⁰

Nezapomínejme, že po změně stanov musí být jejich platné úplné znění zasláno v souladu s § 66 písm. a) ZVR rejstříkovému soudu. Opomenutím této povinnosti by se spolek mohl vystavit nejméně uložení pořádkové pokuty až do výše 100.000, - Kč, pokud by tak neučinil ani přes výzvu ze strany rejstříkového soudu týkající se předložení listin, které dle zákona musejí být založeny ve sbírce listin.⁴¹ Změna stanov se pochopitelně musí také promítnout do úplného znění stanov, jež má spolek povinnost uložit také v sídle spolku.

⁴⁰ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 198-199.

⁴¹ Ustanovení § 104 ZVR.

5. ČLENSTVÍ

Jednou ze základních charakteristik spolků je právě existence jejich členské základny, což ostatně vyjadřuje občanský zákoník ve svém § 210 odst. 1 formulací, že korporaci vytváří společenství osob. Ačkoliv zákon ve svém následujícím ustanovení § 211 odst. 1 zároveň připouští, že korporace může mít jen jediného člena, pro spolkové právní poměry platí speciální úprava občanského zákoníku, a tak zůstává, že členská základna spolku musí být minimálně tříčlenná. V opačném případě by (po poskytnutí přiměřené lhůty ke zjednání nápravy) hrozilo spolku jeho zrušení soudem i bez návrhu.⁴²

Projevem svobodné vůle účastnit se činnosti spolku vzniká mezi osobou a spolkem členství jako soukromoprávní poměr, jehož obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti plynoucí také ze zákona, ale především ze spolkových stanov. Členství je pevně spjato s osobou člena, a na rozdíl od obchodních společností, není odrazem majetkové účasti či podílu na majetku spolku. Majetek členů je oddělen od majetku spolku, což také uvádí občanský zákoník v ustanovení § 215, když říká že „členové spolku neručí za jeho dluhy“.⁴³ Z nemajetkové povahy členství plyne, že jej nelze nijak ocenit penězi, tudíž ani zastavit, zcizit či jinak s členstvím právně nakládat.⁴⁴

5.1. Princip dobrovolnosti členství

Členem spolku se může stát jak fyzická, tak i právnická osoba, což vyplývá z ústavně zaručeného práva každého sdružovat se dle § 20 odst. 1 Listiny. Je-li členem právnická osoba, vyjadřuje její vůli statutární orgán, případně jiný zástupce, který si právnická osoba zvolí.⁴⁵

⁴² Ustanovení § 211 odst. 2, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ Naopak členové honebního společenstva v některých případech za dluhy společenstva svým majetkem ručí, jak vyjadřuje ustanovení § 52 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 109-110

⁴⁵ Ustanovení § 232 odst. 2, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Telec uvádí jako jednu ze zásad spolkového práva právě zásadu dobrovolnosti.⁴⁶ Tento princip je výslovně deklarován na zákonné úrovni v § 215 odst. 1 občanského zákoníku, který stanoví, že nikdo nesmí být na účasti ve spolku nucen, a nikomu nesmí být bráněno ze spolku vystoupit. Kromě práva svobodně se rozhodnout, že se někdo chce stát členem spolku, má každý právo stejně tak se rozhodnout nebýt členem určitého sdružení. Princip dobrovolnosti členství tak s sebou nutně přináší i právo spolek opustit, jak ostatně konstatoval také Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 3/2006. Porušením tohoto ustanovení by bylo důvodem pro zrušení spolku soudem, a to i bez návrhu, pokud by zároveň marně uplynula přiměřené lhůta stanovená soudem k nápravě dle § 268 odst. 1 písm. c) a d) občanského zákoníku.

S členstvím kromě dobrovolnosti souvisí také jeho otevřenost, jež stejně tak vyplývá z ústavně zaručeného práva na sdružování. Na druhé straně princip otevřenosti členství může být do jisté míry omezen kupříkladu charakterem zájmu spolku, za jehož účelem spolek vzniknul, a který může klást na budoucí členy určité požadavky, a tudíž vyloučit některé z nich na případné participaci. V rozporu s otevřeností členství tak nebude existence Spolku milovníků historických vozidel, jenž na své členy klade požadavek takové vozidlo vlastnit, nebo Vinohradnického spolku umožňujícího členství pouze vlastníkům vinohradu. Jak judikoval také Evropský soud pro lidská práva⁴⁷ ve vztahu k Odborovým organizacím, když připustil možnost vyloučení člena, a to z toho důvodu, že dotýčný byl členem politické strany popírající demokratické principy, otevřenost členství ve spolku tedy nelze vykládat absolutně.⁴⁸

5.2. Způsoby vzniku členství

Zákon v kontextu osobního charakteru členství a principů spolkové autonomie limituje členství na původní osobu člena a omezuje přechod či převod na jeho právního nástupce.⁴⁹ Nicméně toto ustanovení zákona je svou povahou dispozitivní a stanovy se tak od něj mohou odchýlit a upravit přechod členství

⁴⁶ TELEC, Ivo. Zásady nového spolkového práva. *Právní rozhledy* [online], 2013, roč. 2013, č. 22, s. 763. Dostupné na <https://www.beck-online.cz>

⁴⁷ Rozsudek sp. zn. 11002/2005

⁴⁸ Úskalí s. 208-214

⁴⁹ Ustanovení § 232 odst. 1, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

odlišně. Díkce zákona vylučující tuto možnost se uplatní vždy, pokud se stanovy k této záležitosti nevyjádří. Není tedy vyloučeno, že stanovy například určí přechod členství na potomka člena v případě, že člen zemře. Přitom bude nutné respektovat výše uvedenou zásadu dobrovolnosti, a i takto povolaný nový člen musí mít samozřejmě možnost nabyté členství odmítnout.

Právní teorie rozlišuje nabytí členství originárním (vznik členství bez existence právního předchůdce) a derivativním způsobem (vznik členství v rámci právního nástupnictví).⁵⁰ Zatímco derivativně může členství vzniknout pouze určitě-li tak stanovy, originárně jej lze nabýt dvěma způsoby, a to jednak při vzniku spolku a jednak přistoupením k již existujícímu spolku.

Členy spolku se primárně stávají ti, kdo se účastnili jeho založení. Jak bylo uvedeno v jedné z předchozích kapitol o založení spolku, nejméně tři osoby vedené společným zájmem, shodnou-li se zároveň na obsahu stanov, se považují za zakladatele spolku. Tito zakladatelé nemusejí podávat navíc žádné členské přihlášky a vznik jejich členství nepodléhá ani žádnému schvalovacímu mechanismu. Pokud byl spolek založen usnesením ustavující schůze, jeho zakládajícími členy jsou všichni, kdo splňují podmínky stát se členem, dostavili se na schůzi, zapsali se do listiny přítomných a tento zápis stvrdili svým podpisem. Samotné členství vzniká zakladatelům dnem zápisu spolku do spolkového rejstříku⁵¹, což je současně den vzniku spolku jako subjektu práv a povinností.⁵² Zajímavé je vzhledem k založení spolku usnesením ustavující schůze ustanovení § 223 občanského zákoníku. To stanoví nevyvratitelnou právní domněnku, že pro každého, kdo se zapsal do listiny přítomných platí, že podal nejenom včas, ale také řádně členskou přihlášku. Pouhý zápis na listině je tak podkladem pro vznik členství, a to i přesto kdyby původní zájemce hlasoval proti přijetí obsahu stanov, anebo teoreticky také kdyby si svůj úmysl stát se členem spolku po úvodním představení svolavatele rozmyslel a ze schůze odešel. Jistou ochranu poskytuje zákon hned v následujícím ustanovení § 224 odst. 4, který konstatuje, že ten, kdo hlasoval proti přijetí návrhu stanov, může od své přihlášky odstoupit. Splnění

⁵⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 695-697

⁵¹ Můžeme připomenout, že spolek vzniká také fikcí jeho zápisu, a to marným uplynutím lhůty, není-li do spolkového rejstříku zapsán, a není-li zároveň vydáno rozhodnutí o odmítnutí zápisu. Srov. § 226 odst. 3 občanského zákoníku a § 98 ZVR.

⁵² LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1152.

zákonné podmínky hlasování proti obsahu stanov bude těžko možné ověřit ve chvíli, kdy proběhlo tajné hlasování, a tak nezbude nic jiného než důvěřovat tomu, kdo by tvrdil, že s návrhem stanov nesouhlasil a svoji přihlášku bere zpět. O odstoupení musí být učiněn záznam v listině přítomných a podepsán tím, kdo odstupuje, a stejně tak tím, kdo záznam učinil.

Dalším originárním způsobem vzniku členství je přijetí za člena do již existujícího spolku. Občanský zákoník ve svém ustanovení § 223 odst. 1 mimo zákonem aprobovanou variantu vzniku členství přijetím za člena ponechává stanovám autonomii nabídnout i další způsoby, jak se bude členská základna rozrůstat, přičemž samozřejmě mohou také určit, že spolek žádné další členy přijímat nebude.

Vznik členství přijetím za člena je dvoustranným právním jednáním, kde na jedné straně uchazeč projevuje vůli stát se členem spolku prostřednictvím členské přihlášky, a na druhé straně spolek vyjadřuje souhlas s jeho přijetím za člena.⁵³ Poněkud překvapivě zákon nepředepisuje pro členskou přihlášku obligatorní písemnou formu, nicméně většina autorů ji vzhledem k právní jistotě stran doporučuje.⁵⁴ O přijetí zájemce za člena rozhoduje orgán k tomu určený stanovami, jinak nejvyšší orgán spolku.⁵⁵ Je-li vznik členství vázán na splnění dalších podmínek, ať už je předepisují stanovy nebo v některých případech také zákon, nevznikne členství do té doby, dokud nejsou splněny.⁵⁶ Je nutné zdůraznit, že i přestože platí princip dobrovolnosti členství ve spolku, rozhodnutí o tom, zda nakonec uchazeč bude přijat za člena, je vždy v konečné fázi rozhodnutím spolku, a tudíž na členství obecně není právní nárok. Jedinou výjimkou by mohla být situace, stanoví-li tak zakladatelské právní jednání spolku.

I přestože platí, že je zásadně záležitostí spolku, koho přijme do svých řad a koho ne, nelze vyloučit ani vznik členství *ex lege*. Zde je možné demonstrativně zmínit § 234 občanského zákoníku, jenž konstruuje právní domněnku, že vznik členství v pobočném spolku s sebou přináší i vznik členství ve spolku hlavním,

⁵³ RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 110

⁵⁴ Srov. KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 216 nebo LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1153 nebo SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 215–216.

⁵⁵ Ustanovení § 233 odst. 3. občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁶ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4271/2009.

nebo § 286 téhož zákona, jenž stanoví, že zápisem fúze do veřejného rejstříku nabývají členové zanikajícího spolku ze zákona členství ve spolku nástupnickém. V jiných případech zákonné ustanovení může omezovat spolkovou autonomii ve vztahu k přijímání nových členů, a to preferencí určitých osob na úkor jiných. Tak například § 32 odst. 6 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, říká, že pokud je honitba pronajata mysliveckému sdružení, je povinno upřednostnit členské přihlášky vlastníků, popřípadě nájemců honebních pozemků této honitby.⁵⁷

5.3. Práva a povinnosti členů

Jak již bylo uvedeno výše, členstvím se zakládá soukromoprávní poměr mezi spolkem a jeho členem, jehož obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti plynoucí jak ze zákona, tak (a to především) ze spolkových stanov. Obligatorní náležitost stanov, jakou je určení práv a povinností členů nebo minimálně způsobu, jakým budou práva a povinnosti vznikat, je se vším respektem ke spolkové autonomii, nicméně s důrazem na právní jistotu členů i potencionálních zájemců o členství, bezesporu žádoucí.

Občanský zákoník ve svém ustanovení § 220 připouští, aby členové téhož spolku měli různá práva a povinnosti, neboť předpokládá možnou existenci více druhů členství. Zároveň ale pro tento případ ukládá povinnost vymezit konkrétní práva a povinnosti spojené s jednotlivými druhy členství ve stanovách, přičemž platí, že bez takového ustanovení je rozsah práv a povinností všech členů stejný. V praxi tak může existovat vedle členů řádných, například institut členství čestného, mimořádného, dopisujícího apod. Současně není v rozporu se zásadou rovnosti členů korporace dle § 212 občanského zákoníku, je-li stanovena v návaznosti na různé druhy členství pro některé členy například povinnost platit vyšší členské příspěvky nebo je jim odepřena možnost podílet se na rozhodování spolku. Možných variant uspořádání členství a tomu odpovídajících práv a povinností je nespočetně. Obecným korektivem jsou především dobré mravy. Ujednání stanov nemohou být diskriminačního charakteru. Kindl uvádí, že diskriminaci je třeba chápat v souladu s antidiskriminačním zákonem⁵⁸ jako odlišné zacházení z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální

⁵⁷ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 218-219

⁵⁸ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.⁵⁹ Z toho důvodu by ujednání stanov, kupříkladu podmiňující hlasovací právo v závislosti na pohlaví, bylo pro jeho rozpor s dobrými mravy dle § 580 občanského zákoníku absolutně neplatné.

Jistou ochranu členům před „svévolnou“ změnou rozsahu jejich práv a povinností poskytuje hned následující odstavec § 220, který stanoví, že stanovy musí kromě katalogu práv a povinností, upravit také podmínky pro jejich změnu. V opačném případě by se změnou musela vyslovit souhlas většina dotčených členů. Poněkud problematická se z mého pohledu jeví druhá věta výše zmíněného odstavce § 220, který vyjadřuje možnost změnit práva a povinnosti členů i bez výslovné úpravy ve stanovách či souhlasu většiny dotčených členů, existuje-li pro to, dle dikce zákona, *spravedlivý důvod*. Obsahovou interpretaci tohoto neurčitého právního pojmu nám se zřetelem ke každému konkrétnímu případu nejspíše poskytne až v budoucnu judikatura.

Občanský zákoník uvádí konkrétně některá členská práva, ovšem většina z nich je koncipována jako dispozitivní, a tak se uplatní jen tehdy, neobsahují-li stanovy úpravu vlastní. Za kogentní je možné považovat ta ustanovení sloužící k ochraně práv člena.

Z textace právní úpravy občanského zákoníku je možné dovodit zejména následující práva:

- právo přispívat k naplňování společného zájmu; toto právo pro členy vyplývá implicitně, neboť členem spolku se osoba stává právě proto, aby se podílela na uskutečňování jeho účelu;
- právo podílet se na rozhodování o činnosti spolku (sem patří zejména právo volit do spolkových orgánů a být volen; dále právo účasti na jednání orgánů spolku (typicky členské schůze); právo svolat členskou schůzi, pokud ji nesvolá statutární orgán z podnětu alespoň jedné třetiny členů; právo požadovat vysvětlení záležitostí spolku na členské schůzi; právo hlasovat na členské schůzi; nebo právo nahlížet do zápisu ze zasedání členské schůze);

⁵⁹ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 222

- práva vyloučeného člena ze spolku (takový člen má právo seznámit se s návrhem na vyloučení, požadovat jeho vysvětlení a právo uvést i doložit vše, co je členovi ku prospěchu; dále právo podat návrh na přezkoumání vyloučení jinému orgánu; právo podat návrh na přezkoumání vyloučení soudem);
- právo na soudní ochranu (mimo případy, kdy se jedná o vyloučení člena);
- práva ve vztahu k členskému seznamu, je-li spolkem veden (zejména právo člena na obdržení výpisu s údaji o své osobě; popřípadě potvrzení o vymazání těchto údajů);
- práva při přeměně spolku (sem patří například právo na zpřístupnění dokumentů o fúzi či rozdělení) ;
- právo vystoupit ze spolku.⁶⁰

Co se týče členských povinností jejich úprava je v občanském zákoníku velice strohá. Předpokládá se, že zejména povinnosti členů budou s ohledem na individuálně vymezený účel spolku, upraveny spolkem, a to *in concreto* na úrovni stanov. Obvykle bývá členům kladena povinnost účastnit se členské schůze spolku, přispívat svým jednáním k jeho dobrému jménu nebo povinnost být vůči spolku loajální. Právní úprava výslovně zakotvuje tyto základní povinnosti:

- povinnost chovat se čestně a dodržovat vnitřní řád;
- povinnost dodržovat stanovy spolku;
- povinnost placení členských příspěvků, byla-li sjednána ve stanovách.⁶¹

5.4. Zánik členství

Členství může zaniknout z různých důvodů. Ustanovení § 237 občanského zákoníku výslovně určuje jako způsoby zániku členství vystoupení a vyloučení, nicméně demonstrativní výčet neuzavírá, když připouští rovněž existenci dalších, ať už zákonem či stanovami, vymezených příčin.

⁶⁰ RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 112-113

⁶¹ Tamtéž. s. 113.

Zákonem předpokládaným způsobem zániku členství je s ohledem na jeho osobní povahu smrt fyzické osoby člena či zánik právnické osoby člena. Další způsob zániku členství představuje ustanovení § 238 občanského zákoníku, jež stanoví zánik členství *ex lege* při nesplnění majetkové povinnosti, a sice nezaplacením členského příspěvku. Takovému vyloučení ale musí předcházet řádně doručená výzva adresovaná členu spolku, ve které je na možný důsledek nezaplacení příspěvku v náhradní lhůtě upozorněn. Ve výzvě stanovená dodatečná lhůta pak nemůže být ledajaká, nýbrž musí být vzhledem k okolnostem přiměřená. Při nesplnění zákonem předepsaných náležitostí včetně porušení poučovací povinnosti o následcích nesplnění povinnosti, se spolek vystavuje napadení takového jednání pro jeho neoprávněnost členem buď u příslušného vnitřního orgánu spolku nebo žalobou před soudem. Pokud by spolek chtěl vyloučit takové ustanovení zákona, musel by explicitně ve stanovách nabídnout postup jiný.⁶² Jak již bylo předestřeno v předchozí kapitole, povinnost člena platit členské příspěvky je otázkou spolkové autonomie, ovšem bez stanovení této povinnosti, není možné členské příspěvky vybírat, a z toho důvodu logicky nemůže ani zaniknout členství pro jejich neplacení.

Členství ve spolku zaniká z povahy věci také zánikem spolku samotného. Zaniká-li spolek s právním nástupcem, zaniká také členství v něm, ale souběžně nabývají členové zanikajícího spolku členství ve spolku novém.

Stanovy mohou určit i další způsoby zániku členství, které mohou například souviset se specifickými podmínkami kladenými na členy spolku s ohledem na jeho vymezený účel, např. podmínka bezúhonnosti, dosaženého vzdělání atp., a tak při ztrátě takových vlastností s tím spolek může spojovat *pro futuro* ztrátu členských oprávnění.

O zániku členství vystoupením ze spolku a vyloučením člena bude pojednáno následovně v samostatných podkapitolách.

5.4.1. Vystoupení ze spolku

Princip dobrovolnosti členství jako jedna z hlavních zásad spolkového práva, jež se odráží v § 215 odst. 1 občanského zákoníku, je limitem spolkové

⁶² LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1162-1166.

autonomie nejen ve vztahu ke vzniku, nýbrž také k zániku členství. Toto ustanovení je totiž kogentní povahy a právo na vystoupení ze spolku nelze členovi ve stanovách, ani v žádném jiném interním spolkovém předpisu, odepřít. Bylo by v rozporu s ústavně zaručenou svobodou sdružování ve smyslu § 20 odst. 1 Listiny, pokud by spolek vystoupení bránil nebo toto právo svých členů omezoval, například tím, že by jej ztěžoval kladenými podmínkami, vázal jen na důvody taxativně vymezené či spojoval se vznikem sankcí. Formulace takových ujednání by byla zřejmě pro rozpor s dobrými mravy dle § 588 občanského zákoníku absolutně neplatná, a navíc by se spolek vystavoval hrozbě zrušení soudem po předchozí výzvě k nápravě, a to i bez návrhu.⁶³

Vystoupení představuje jednostranné adresované právní jednání člena vyjadřující jeho svobodnou vůli dále ve spolku nesetrvávat, musí tedy splňovat všechny zákonné⁶⁴ náležitosti právního jednání, včetně jeho srozumitelnosti, určitosti a vážnosti, stejně tak musí být druhé straně doručeno.⁶⁵ Stejný závěr vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. 28 Cdo 4162/2010, kde navíc konstatoval, že posuzování náležitostí projevu vůle člena usilující o vystoupení ze spolku bude odlišné, půjde-li o člena fyzickou osobu nebo osobu právnickou.

Literatura se shoduje na tom, že i přestože nemůže spolek právo člena vystoupit z něj omezit, tím méně pak toto právo vyloučit, může například upravit formu vystoupení nebo klást požadavky na uplatnění takového postupu. Kde se někteří autoři naopak rozcházejí je odpověď na otázku, je-li přípustné, pokud spolek přiznává vystoupení účinky až po uplynutí stanovené lhůty. Zatímco Kindl uvádí, že: „(...) *stanovy nemohou (nesmí) určit, že ze spolku nelze vystoupit vůbec, že vystoupit lze ze spolku jen z určitých důvodů, ani že členství zaniká až uplynutím určité doby od doručení prohlášení o vystoupení.*“⁶⁶ Ronovská a další autoři naopak nevylučují možnost spolku nějakou výpovědní lhůtu stanovit.⁶⁷ Osobně se domnívám, že stanovení určité výpovědní lhůty není v rozporu s principem dobrovolnosti členství, pakliže bude stanovená lhůta přiměřená.

⁶³ Ustanovení § 268 odst. 1 písm. d) občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ Ustanovení § 545-554 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s.1163.

⁶⁶ KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 228

⁶⁷ Srov. RONOVSKÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích.* s. 119 nebo LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1163

Kritérium přiměřenosti ve vztahu k délce lhůty pak nutně bude reflexí nejenom individuality charakteru a organizace spolku, ale také vystoupivší osoby člena a jeho spolkové úlohy.

5.4.2. Vyloučení člena

Na rozdíl od vystoupení ze spolku se vyloučení člena děje nezávisle na jeho vůli, častokrát i dokonce proti jeho vůli, a tím, kdo tu vyjadřuje nesouhlas s dalším setrváním ve spolku je tentokrát spolkový orgán směrem k vylučovanému členu. Vyloučení bývá pro člena zpravidla nejcitelnější újmou, nezřídka takové rozhodnutí spolku přerůstá v soudní spor, a tak by k němu měl spolek přistupovat obezřetně, a jen ve skutečně odůvodněných případech, jako k sankčnímu prostředku *ultima ratio*, aby se takovým rozhodnutím nedostal do rozporu s ústavně zaručenou sdružovací svobodou.

Zákon předpokládá, že legitimní důvody pro vyloučení člena budou obsahovat v první řadě stanovy, případně další interní předpisy spolku. Avšak pokud by spolkové předpisy stanovily možnost vyloučit člena i bez uvedení důvodu, byla by taková ujednání dle § 580 odst. 1 a § 588 první věty občanského zákoníku absolutně neplatná.⁶⁸

Občanský zákoník upravuje (na rozdíl od předchozí úpravy v Zákoně o sdružování) jeden důvod zániku členství vyloučením v § 239 odst. 1., kterým *de lege* bude závažné porušení povinností vyplývajících z členství, neurčí-li stanovy jinak. Předmětné ustanovení zakládá možnost spolku vyloučit toho, kdo se dopustil závažného porušení povinností vyplývajících z členství a v přiměřené lhůtě, ani po výzvě spolku, nesjednal nápravu. Přičemž výzva musí obsahovat jak dostatečně určité skutkové vymezení povinnosti, kterou člen zanedbal, tak i poučení o možných následcích, konkrétně o možnosti vyloučení ze spolku. Poučení o možnosti vyloučení bude také splněno, bude-li výzva obsahovat zřetelný odkaz na úpravu vyloučení člena ve stanovách.⁶⁹ Nelze-li porušení povinnosti členem odčinit nebo byla-li spolku způsobena zvláště závažná újma,

⁶⁸ Jak ostatně již v minulosti judikoval Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 28 Cdo 2976/2010 ve vztahu k občanským sdružením.

⁶⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 191/2016.

člena je možné vyloučit okamžitě, a to i bez předchozí výzvy. Rozhodnutí o vyloučení je dle dikce § 239 odst. 2 občanského zákoníku nutné členovy doručit.

Dle autorů komentáře Wolters Kluwer je dovětek první věty výše uvedeného ustanovení „*Neurčí-li stanovy něco jiného*“ nutno chápat restriktivně v tom smyslu, že stanovy mohou určit důvodů pro vyloučení více, avšak nikdy nemohou zákonný důvod vyloučení anulovat. Stejně tak je dle jejich názoru povinnost učinit výzvu kogentní, a tudíž se od ní nelze odchýlit ani ve stanovách explicitně vyjádřenou úpravou jinou.⁷⁰ Naproti tomu autorský kolektiv v komentáře C. H. BECK vyjadřuje názor: „*Spolek je oprávněn důvody k vyloučení svých členů vytyčit podle volby ve stanovách, a to i odchýlně od zákonné hypotézy, ať už ve směru rozšiřujícím či zužujícím.*“⁷¹ Osobně se připojuji k názoru autorů komentáře Wolters Kluwer, tedy že skutečně nelze ustanovením ve stanovách anulovat zákonný důvod vyloučení, a stejně tak se nelze odchýlit od povinnosti spolku výzvu ke sjednání nápravy zaslat, pakliže se nejedná o situace, ve kterých dle dikce zákona předchozí výzva obligatorní není. Oporu pro toto tvrzení nalézám i v dosavadní judikatuře. Tak například Nejvyšší soud se ve svém usnesení sp. zn. 27 Cdo 4173/2018, ze dne 27. 2. 2020, vyjádřil k výzvě ke zjednání nápravy jako k zásadnímu předpokladu vyloučení člena spolku (mimo zákonem aprobované výjimky). A následně na tuto premisu odkázal i v dalším svém usnesení z konce téhož roku, *in concreto* usnesení sp. zn. 27 Cdo 1703/2019.

Aktivní legitimaci k podání návrhu ve věci vyloučení má kterýkoliv člen spolku (bezesporu ale může kompetentní orgán spolku jednat i z vlastní iniciativy) a příslušným k rozhodnutí o vyloučení je statutární orgán.⁷² Dále zákon rozvíjí náležitosti návrhu na vyloučení, přičemž platí, že musí být učiněn písemně a obsahovat všechny okolnosti osvědčující dle navrhovatele existenci důvodu pro vyloučení člena. Na druhé straně člen, jehož vyloučení je navrhováno, má zákonné právo dostat příležitost se s návrhem na vyloučení seznámit, rovněž žádat vysvětlení, a v neposlední řadě uvést důkazy ve svůj prospěch. I přesto, že se jedná o podpůrné ustanovení opět s výhradou možnosti odlišné úpravy ve stanovách, jak upozorňuje Ronovská, je třeba nakládat se spolkovou úpravou pod

⁷⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 703-704.

⁷¹ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1167.

⁷² Ustanovení § 240 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

úroveň zaručenou zákonem obezřetně, a to z důvodů možného rozporu s dobrými mravy, neboť vylučovaný se ocitá v pozici slabší strany a je třeba dbát na jeho ochranu.⁷³ Tento závěr potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu v již zmíněném usnesení sp. zn. 27 Cdo 4173/2018, kdy soud konstatoval pochybení ze strany mysliveckého sdružení, a to z důvodu, že spolek nedoručil vylučovanému návrh na jeho vyloučení před konáním členské schůze (kde bylo rozhodováno o jeho vyloučení), a tak jej zkrátil v jeho právu na obhajobu.

Jeví se jako problematické, že zákon nestanoví žádnou lhůtu, do které spolek musí o vyloučení člena od chvíle porušení jeho povinnosti rozhodnout. V případě chybějící také explicitní statutární úpravy, by měl však v souladu s principem právní jistoty příslušný orgán postupovat bez zbytečného odkladu.

Občanský zákoník zakotvuje v § 241 odst. 1 možnost interního přezkumu rozhodnutí o vyloučení. Dle předmětného ustanovení má člen ve lhůtě 15 dnů od doručení rozhodnutí o vyloučení možnost obrátit se s návrhem na jeho přezkum k rozhodčí komisi, neurčí-li stanovy orgán jiný. Příslušný orgán poté může dle druhého odstavce cit. ustanovení rozhodnutí o vyloučení zrušit, má-li za to, že odporuje stanovám nebo zákonu. Tato textace vyvolává hned několik nejasností. V první řadě nepadá mezi odbornou veřejností shoda na tom, zda je zákonná úprava kogentní ve smyslu dvouinstančnosti rozhodování spolku o vyloučení člena.

Osobně se domnívám, že požadavek dvoustupňového rozhodování v rámci spolku z textu zákona nelze jednoznačně dovodit.⁷⁴ V první řadě rozhodčí komise je zřizována pouze fakultativně a její existence, a koneckonců i věcná působnost, je záležitostí autonomie spolkové organizační struktury. Pokud bychom připustili, že podmínka interního přezkumu musí být splněna, zejména jako předpoklad pro další možnou ochranu člena soudní cestou, v případě že rozhodčí komise zřízena ale nebyla, a stanovy v otázce svěření pravomoci přezkoumání rozhodnutí o vyloučení jinému orgánu mlčí, ocitl by se vylučovaný člen v nezáviděníhodné situaci. Nakonec který spolkový orgán by měl ve shora nastíněném příkladu o přezkumu rozhodnout? Důvodová zpráva označuje členskou schůzi za orgán, na který má právo se vylučovaný člen obrátit s žádostí o přezkum rozhodnutí o vyloučení, nemá-li spolek rozhodčí komisi a neupravují-li přezkum stanovy

⁷³ RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 122

⁷⁴ Odlišně ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 707.

jinak.^{75 76} Takové tvrzení ale nemá dle mého názoru oporu v zákoně. Současně důvodová zpráva připouští, že v případě rozhodovala-li o vyloučení člena v první instanci rozhodčí komise nebo členská schůze, interní přezkum nebude přicházet v úvahu. V této věci zaujal odlišné stanovisko Nejvyšší soud v poměrně zásadním, a v této práci na mnoha místech zmiňovaném, usnesení sp. zn. 27 Cdo 1703/2019. Nejvyšší soud v něm vyslovil závěr o přípustnosti členské schůze jako orgánu příslušnému dle stanov k přezkumu rozhodnutí o vyloučení člena, a to i v případě rozhodovala-li členská schůze zároveň o návrhu na vyloučení, tedy v prvním stupni. Dalším úskalím, které může znění § 241 odst. 1 představovat, je uvedená lhůta 15 dnů od doručení rozhodnutí o vyloučení, kterou má člen k dispozici, aby napadl rozhodnutí u příslušného spolkového orgánu (pokliže existuje přezkumný mechanismus v rámci spolku). Nicméně nestanoví žádnou objektivní lhůtu pro případ, že členovi rozhodnutí doručené nebude, byť s touto možností zákon na jiných místech pracuje.⁷⁷ V neposlední řadě i otázka, kdy vlastně nastávají účinky vyloučení vůči vylučovanému ve vztahu k (ne)doručení rozhodnutí, ale také k možnému vnitrospolkovému přezkumu, vyvolává mezi odbornou veřejností řadu diskusí. Nezbývá než doufat, že výše nastíněné nejasnosti budou odstraněny v rámci dalšího legislativního procesu, eventuálně že odpověď na tyto a další otázky nám v brzké době poskytne judikatura.

5.5. Soudní ochrana člena

S ústavně zaručeným právem svobodně se sdružovat souvisí i další jeho aspekty, jako je odloučení sdružení od státu⁷⁸ a jeho právo upravovat si své záležitosti samostatně. K ingerenci ze strany státu se tak doktrína i judikatura staví vcelku restriktivně, byť možnosti soudní ochrany občanský zákoník na rozdíl od minulé úpravy v Zákoně o sdružování občanů, jež upravovala pouze jeden nástroj soudní ochrany v ustanovení § 15, rozšířil. Nicméně stále je preferována úprava řešení sporů v rámci spolku a soudní zásah do vnitřních poměrů spolku je obecně

⁷⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. s. 150.

⁷⁶ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1172-1173.

⁷⁷ Srov. ustanovení § 242, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 12. prosince 2006, sp. zn. I. ÚS 90/06.

možný pouze tehdy, pokud k tomu má soud zákonné zmocnění, a také zpravidla po vyčerpání opravných prostředků na spolkové úrovni, jsou-li ve věci dány.

Spolková právní úprava v občanském zákoníku označuje tyto možné žalobní návrhy:

- a) na neplatnost rozhodnutí orgánu spolku pro rozpor se zákonem nebo stanovami (§ 258 občanského zákoníku). Zvláštním typem této žaloby je žaloba spojená s návrhem na vyslovení neplatnosti smlouvy o fúzi spolků, případně neplatnosti smlouvy o rozdělení spolku sloučením (ve smyslu ustanovení § 283 a § 291 odst. 1 občanského zákoníku),
- b) na neplatnost vyloučení ze spolku (§ 242 občanského zákoníku),
- c) o přiměřené zadostiučinění způsobené závažným porušením základního členského práva (§ 261 občanského zákoníku).⁷⁹

Výčet shora uvedených žalobních návrhů, však není výčtem uzavřeným. Jedná se o ty případné žalobní návrhy, jež mají bezprostřední oporu v textaci zákonných ustanovení. Obecně lze říci, že předmětem soudní ochrany mohou být práva a povinnosti stanovená výslovně nebo implicitně, ať už vyplývají ze zákona, stanov či ostatních spolkových předpisů, které stanovy konkretizují.⁸⁰

Pro účely této kapitoly věnované členství zde bude podrobněji pojednáno o žalobním návrhu na neplatnost vyloučení ze spolku a zbývající žalobní návrhy budou předmětem kapitoly následující.

Vyloučený člen má v souladu s ustanovením § 242 občanského zákoníku, je-li vydáno konečné rozhodnutí o vyloučení, právo navrhnout soudu, aby rozhodl o neplatnosti vyloučení. Aktivně legitimován k podání žalobního návrhu je pouze vylučovaný člen a namítaná neplatnost rozhodnutí o vyloučení může spočívat v jeho rozporu se zákonem, stanovami (či jinými interními předpisy), popřípadě v procedurálních otázkách přijetí takového rozhodnutí. Nezbytným předpokladem návrhu pro vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku je předchozí vyčerpání

⁷⁹ RONOVSKÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 130

⁸⁰ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1227-1228.

všech vnitrospolkových opravných prostředků.⁸¹ Věcná příslušnost k přezkumu rozhodnutí spolku o vyloučení náleží obecným civilním soudům.⁸²

K podání návrhu k soudu stanoví dále občanský zákoník prekluzivní lhůtu tří měsíců ode dne doručení konečného rozhodnutí o vyloučení člena spolku. Pokud rozhodnutí o vyloučení členovi doručeno nebylo, může podat návrh k soudu do tří měsíců, kdy se o svém vyloučení dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne, kdy byl zánik jeho členství zapsán do členského seznamu.

Značně problematickým se jeví to, že počátek objektivní roční lhůty k podání žaloby se odvíjí od zápisu o vyloučení do seznamu členů spolku, přičemž vedení takového seznamu není podle § 236 občanského zákoníku pro spolek povinné.

Právo domáhat se soudní ochrany ve věci rozhodnutí spolku o vyloučení člena podle § 242 je speciální úpravou k právu domáhat se vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku podle § 258 občanského zákoníku.⁸³ Soud tak nejprve posuzuje soulad rozhodnutí o vyloučení člena se zákonem a stanovami, přičemž dochází k uplatnění korektivu v § 260 občanského zákoníku.⁸⁴ A tak dospěje-li soud sice k závěru, že rozhodnutí o vyloučení člena je v rozporu, ať už se zákonem či stanovami, soud jeho neplatnost přesto nevysloví, budou-li kumulativně splněny podmínky v § 260 občanského zákoníku, *in concreto* že porušení zákona nebo stanov nemělo závažné právní následky a je v zájmu spolku hodným právní ochrany neplatnost nevyslovit. Obdobně jsou chráněna i práva třetích osob v odstavci druhém předmětného ustanovení. Pakliže soud shledá důvody pro vyslovení neplatnosti rozhodnutí spolkového orgánu o vyloučení člena, platí, že k zániku členství nikdy nedošlo.

⁸¹ V případě, že rozhoduje v konečné instanci rozhodčí komise, má vyloučený člen právo obrátit se na soud i tehdy, nebylo-li ve věci ve lhůtě tří měsíců vydáno rozhodnutí (dle § 40h zákona č. 216/1994 Sb.).

⁸² Nejvyššího soud v usnesení sp. zn. 29 Cdo 3307/2016 konstatoval, že vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku je řízením nesporným, a to řízením ve statusových věcech právnických osob, k jehož projednání a rozhodnutí jsou v prvním stupni věcně příslušné krajské soudy. Vrchní soud v Praze ve svém nedávném usnesení Ncp 389/2021 vyslovil závěr, že v případě že se žalobce domáhá určení, že jeho členství trvá, a nikoliv vyslovení neplatnosti rozhodnutí o jeho vyloučení, bude se jednat naopak o řízení sporné vedené před soudy okresními.

⁸³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3476/2016.

⁸⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1703/2019 nebo usnesení sp. zn. 27 Cdo 4173/2018

6. ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A ORGÁNY SPOLKU

Princip spolkové autonomie se odráží také v určení jeho vnitřní organizační struktury. Možnost určit, jakým způsobem bude spolek organizován, včetně způsobu vytváření spolkových orgánů, vymezení jejich působnosti či dokonce jejich pojmenování⁸⁵, je svobodnou volbou jeho zakladatelů.

Občanský zákoník upravuje orgány spolku ve zvláštní části věnované spolkům (§ 243 a násl.), zároveň je subsidiárně aplikovatelná obecná úprava společná pro všechny právnické osoby (§ 151 a násl.). S ohledem na shora uvedené je zákonem nabízený organizační rámec, až na dílčí kogentní ustanovení, pouze podpůrné povahy.

6.1. Členové orgánů spolku

Tak jako stanovy mohou klást požadavky na uchazeče o řadové členství ve spolku a podmiňovat vznik jejich členství, o to více úsilí mohou věnovat ustanovením, která kladou podmínky na uchazeče o členství ve spolkových orgánech. Zpravidla vnitřní předpisy spolku určí, jaké jsou předpoklady pro výkon určitých funkcí, co náleží k povinnostem toho kterého funkcionáře, jak se do funkce ustavuje, případně jak dlouhé bude jeho funkční období. Pro účely této kapitoly bude nastíněno, jaké požadavky či povinnosti členství ve volených orgánech spolku formuluje naopak zákon, především v úpravě společné pro všechny právnické osoby.

Předně obecně platí, nestanoví-li zákon výjimku, že členy volených orgánů mohou být jak osoby fyzické, tak právnické. Pokud je členem fyzická osoba vyžaduje se její plná svéprávnost v souladu s § 152 odst. 2 občanského zákoníku. Stejný požadavek platí i pro zástupce právnické osoby, pakliže je členem orgánu spolku právnická osoba. Výjimku tvoří situace, týká-li se spolková činnost nezletilých nebo osob s omezenou svéprávností, a stanovy zároveň možnost účasti takových osob v kolektivním orgánu umožní.

⁸⁵ Jediným limitem libovolného pojmenování orgánů spolku je požadavek v § 243 občanského zákoníku, a sice, aby název nebudil klamný dojem o jejich povaze.

Dále zákon zakotvuje informační povinnost osoby, jejíž úpadek byl osvědčen, ať už jde o osobu, která se má členem orgánu teprve stát, nebo osobu, která již funkci ve voleném orgánu zastává.⁸⁶ Skutečnost, že se osoba ocitla v úpadku, není sama o sobě překážkou výkonu funkce. Rozhodnutí, zda se i přesto taková osoba stane členem nebo ve své funkci setrvá, přísluší spolku.

Občanský zákoník ve svém ustanovení § 266 vyslovuje požadavek na bezúhonnost osoby, která je nebo by se měla stát členem rozhodčí komise spolku.

Nedostatek zákonné způsobilosti k výkonu funkce má za následek to, že se na ustanovení do funkce hledí, jako by se nestalo. V případě že člen voleného orgánu ztratí tuto způsobilost za doby trvání funkce, jeho funkce tímto okamžikem *ex lege* zaniká.⁸⁷

Kromě požadavků na způsobilost, zákon zakotvuje také povinnosti, ke kterým se osoba s přijetím funkce člena voleného orgánu zavázala.⁸⁸ Patří sem povinnost výkonu funkce s péčí řádného hospodáře, osobní výkon funkce nebo také osobní ručení člena orgánu věřitelům v rozsahu, v jakém nenahradil spolku způsobenou škodu vzniklou porušením povinností při výkonu funkce.⁸⁹

Občanský zákoník v ustanovení § 212 občanského zákoníku vyjadřuje povinnost loajality člena korporace. Platí, že přijetím členství v korporaci přijímá člen také zákonnou povinnost chovat se vůči ní čestně a zachovávat její vnitřní řád. Předmětné ustanovení dopadá jak na řadové členy, tak členy volených orgánů spolku.

6.2. Obligatorní spolkové orgány

Mezi obligatorní orgány spolku se řadí statutární a nejvyšší orgán.⁹⁰ V zásadě tedy platí koncepce tzv. bipartice spolkových orgánů, s výjimkou jejich splnutí ve smyslu § 247 odst. 2 občanského zákoníku. Určení statutárního orgánu je ze zákona povinnou náležitostí stanov, jeho existence je nezbytná zejména pro účely zastoupení spolku při právním styku. Přestože zákon předepisuje existenci

⁸⁶ Ustanovení § 153 odst. 1 a 2 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ Ustanovení § 155 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ Ustanovení § 159 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁹ Přestože platí, že členové spolku obecně za dluhy spolku dle 215 odst. 2 občanského zákoníku neručí, není tím vyloučena odpovědnost za řádné plnění povinností, pokud je člen zároveň členem voleného orgánu spolku.

⁹⁰ Ustanovení § 243 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

také orgánu nejvyššího, jeho určení není nutno pojmout do obsahu stanov, protože v takovém případě se aplikují zákonná ustanovení a postavení nejvyššího orgánu spolku bude mít *ex lege* členská schůze.⁹¹

6.2.1. Statutární orgán

Statutární orgán má pro spolek, jako umělou právní konstrukci, existenciální význam. V souladu s dikcí zákona jsou to právě členové statutárního orgánu, kteří jednají za spolek a nahrazují jeho vůli, tedy spolek zastupují.⁹² Pro úplnost jen připomeňme, že kromě členů statutárního orgánu, mohou spolek zastupovat dle obecných ustanovení vztahujících se na všechny právnické osoby také jeho zaměstnanci, popř. členové, v rozsahu obvyklém jejich zařazení a pozici. Z označení spolkového orgánu za statutární, pro něj plynou specifická oprávnění. Vedle zastupování spolku ve všech záležitostech, tak například statutárnímu orgánu náleží také veškerá působnost, která není výslovně svěřena jinému spolkovému orgánu. Pokud by jiný orgán rozhodoval o věci, která patří do působnosti statutárního orgánu, jednalo by se o rozhodnutí nicotné.

Je záležitostí stanov, aby označily a charakterizovaly statutární orgán, včetně jeho názvu nebo způsobu ustavování. V intencích § 244 občanského zákoníku stanovy povinně určí, zda se jedná o statutární orgán kolektivní či individuální. Přitom platí, že členem statutárního orgánu se může stát prakticky kdokoliv, relevantní bude znění stanov. Poněkud překvapivě tak například není vyloučeno, aby se členem statutárního orgánu stál někdo, kdo ani není členem spolku. Pokud spolek zvolí kolektivní statutární orgán, neupraví-li stanovy jinak, platí, že každý člen může spolek zastupovat samostatně.⁹³ Přestože to zákon explicitně nestanoví, je pro potřeby zápisu do spolkového rejstříku u kolektivního statutárního orgánu nutné uvést i počet členů.

Pokud stanovy neupraví, jakým způsobem se statutární orgán vytváří, kdo například jmenuje nebo volí jeho členy, aplikuje se ustanovení zákona, přičemž platí, že členy statutárního orgánu volí a odvolává nejvyšší orgán spolku.⁹⁴

⁹¹ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1179-1180.

⁹² Ustanovení § 151 a § 164 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁹³ Ustanovení § 164 odst. 2 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ Ustanovení § 244 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Dispozitivně se uplatní také pětileté funkční období členů podle § 246 odst. 1 občanského zákoníku.

Jak již bylo nastíněno, zákon připouští také existenci spolků tzv. vůdcovského typu, tj. spolků, jejichž stanovy určí pro monokratický statutární orgán zároveň působnost orgánu nejvyššího. Veškerá rozhodovací pravomoc je tak koncentrována v jedné osobě, která navíc nemusí být ani členem spolku. I když připustíme, že tato konstrukce může svědčit efektivitě některých spolků, zejména těch s nepříliš početnou členskou základnou, jeví se minimálně jako kontroverzní. Ukazuje se, že i spolkům, jako jedné ze základních součástí občanské společnosti patřícím k pilířům moderní demokracie, se ne vždy podaří zachovat si svoji demokratickou tvář.

6.2.2. Nejvyšší orgán spolku

Jak již bylo zmíněno, funkci nejvyššího orgánu může zastávat i orgán statutární. Zákon⁹⁵ dispozitivně upravuje možné nežádoucí dopady na spolek spojené s tím, kdy z jakéhokoliv důvodu statutární orgán nebude schopen výkonu své působnosti po dobu delší jednoho měsíce (např. osoba v čele monokratického statutárního orgánu zemře, stane se nezvěstným apod.), a dojde tak k ochromení zároveň orgánu nejvyššího, potažmo celé spolkové činnosti. Pro tyto případy minimálně pětina členů spolku může svolat shromáždění všech členů spolku, na které posléze přejde působnost nejvyššího orgánu.

Je v režii spolku, aby ve stanovách označily nejvyšší orgán, vymezily jeho postavení a činnost.⁹⁶ Avšak s ohledem na jeho povinné zřízení, pokud stanovy v této otázce mlčí, bude nejvyšším orgánem spolku *ex lege* členská schůze. V dalším textu bude pro potřeby této kapitoly o nejvyšším orgánu pojednáváno jako o členské schůzi.

Podrobnou dispozitivní úpravu členské schůze obsahuje občanský zákoník v ustanovení § 248 až § 257, která bude aplikována v každé jedné dílčí otázce neřešené na úrovni stanov.

⁹⁵ Ustanovení § 247 odst. 2 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ Můžeme podotknout, že existují spolky neoplývající takovou mírou autonomie ve vztahu k určení spolkových orgánů. Tak například pro honební společenstvo, jako specifický spolek, zvláštní úprava v Zákoně o myslivosti předepisuje honebního starostu jako jeho statutární orgán a valnou hromadu jako orgán nejvyšší.

Zákon v § 247 odst. 1 občanského zákoníku demonstrativně vyjmenovává činnosti zpravidla náležející do působnosti členské schůze, jako je určení zaměření činnosti spolku, rozhodování o změně stanov, schvalování výsledků hospodaření spolku, hodnocení činnosti dalších orgánů spolku i jejich členů a rozhodování o zrušení spolku s likvidací nebo o jeho přeměně. Z dikce dalších zákonných ustanovení můžeme do působnosti členské schůze dále řadit například oprávnění volit a odvolávat členy statutárního orgánu nebo také členy rozhodčí a kontrolní komise, byly-li tyto komise zřízeny.

Členská schůze je orgán sestávající se ze všech členů spolku.⁹⁷ Pokud bychom ale měli pro účely rozhodování spolku zajistit účast opravdu všech jeho členů, v mnoha případech, a to zejména u spolků s rozsáhlou členskou základnou, by taková situace byla finančně i organizačně nepředstavitelná. Stanovy mohou umožnit zasedání členské schůze prostřednictvím dílčích členských schůzí, její organizaci ve formě shromáždění delegátů nebo koneckonců nabídnout i mechanismus vlastní.

Oprávněn svolat k zasedání členskou schůzi je statutární orgán a činí tak nejméně jednou do roka v souladu s § 248 občanského zákoníku. Druhý odstavec téhož ustanovení zakotvuje oprávnění alespoň třetiny členů nebo kontrolní komise iniciovat svolání členské schůze prostřednictvím statutárního orgánu. Pro případ, že statutární orgán do 30 dnů od doručení podnětu členskou schůzi nesvolá, může ten, kdo podnět podal, svolat schůzi na náklady spolku sám, a zároveň platí, že jeho souhlas je nutný nejen k odložení či odvolání zasedání, ale také ke změně programu zasedání oproti původnímu návrhu. O svolání členské schůze, jejím místu a času konání, včetně jejího programu, informují členy pozvánky na zasedání, které musejí být rozeslány s dostatečným časovým předstihem, nejméně 30 dní.⁹⁸ Dodatečně zařadit do programu záležitost, která nebyla uvedena na pozvánce, je možné pouze za účasti a se souhlasem všech členů oprávněných o ní hlasovat.⁹⁹ Členská schůze je usnášeníschopná za účasti nadpoloviční většiny členů, pro přijetí návrhu pak postačuje prostá většina přítomných.¹⁰⁰ Ze zasedání schůze je poté nutno vyhotovit řádný zápis, neboť s ním souvisí právo každého

⁹⁷ Ustanovení § 251 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ Ustanovení § 249 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁹ Ustanovení § 253 odst. 3 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁰ Ustanovení § 252 odst. 3 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

člena spolku nahlížet do zápisu ze zasedání za podmínek určených stanovami.¹⁰¹ Ty mohou toto základní právo členů blíže specifikovat, tj. vymezit konkrétní čas, místo apod., nicméně nemohou jen omezit či fakticky vyloučit. Obsahové náležit

Ustanovení § 251 občanského zákoníku upravuje právo členů na informace během zasedání členské schůze, vztahuje-li se požadované vysvětlení k předmětu zasedání členské schůze. Současně zákon stanoví pro toto právo omezení, jednalo-li by se o záležitosti, jejichž zveřejnění je zakázáno zákonem nebo jejichž prozrazení by spolku způsobilo vážnou újmu (např. osobní údaje, informace související s obchodním tajemstvím apod.). V případě odepření poskytnutí informace je orgán spolku povinen takový závěr řádně odůvodnit. Neposkytnutí informace, pakliže spolek takovou povinností vůči členu měl, by zřejmě mohlo být považováno za závažné porušení základního členského práva ve smyslu § 261 občanského zákoníku.

Někteří autoři považují toto právo na poskytnutí informací týkajících se předmětu zasedání, navzdory svému zařazení mezi ustanovení dispozitivní povahy, za kogentní. Stanovy dle jejich názoru nemohou toto právo vyloučit a ani odlišnou úpravou omezit tak, že by se tím *de facto* jeho obsah zcela vyprázdnil.¹⁰² Obecně lze doporučit do stanov pojmout speciální úpravu práva na informace a jejich zpřístupnění členům, ať už na zasedání členské schůzi nebo i mimo ni.

6.3. Fakultativní spolkové orgány

Občanský zákoník explicitně zmiňuje další dva spolkové orgány, jimiž jsou kontrolní a rozhodčí komise. Zřízení komisí nebo i dalších orgánů je věcí spolkové samosprávy, relevantní tedy bude příslušný obsah stanov.

6.3.1. Kontrolní komise

Ačkoliv zřízení kontrolní komise je plně v dispozici zakladatelů spolku v tom smyslu, že ji mohou ale nemusí zřídit, tak zákon pro tyto případy stanoví

¹⁰¹ Ustanovení § 254 odst. 3 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰² Srov. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 1.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 723 nebo LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1208

jakýsi minimální právní rámec, od kterého se není možné odlišným zněním stanov odchýlit. Informace o názvu kontrolního orgánu, je-li zřízen, včetně počtu členů a uvedením jejich osobních údajů, potom podléhají zápisu do veřejného rejstříku.¹⁰³

Primární funkcí kontrolní komise je dle § 263 občanského zákoníku dohlížet nad tím, zda záležitosti spolku jsou řádně vedeny a spolková činnost vykonávána v souladu se stanovami a právními předpisy. Pakliže se spolek rozhodne tento orgán v rámci systému své interní kontroly zřídit, může její zákonná oprávnění konkretizovat, případně rozšířit, ale nikoliv vyloučit. Dále musí platit, že kontrolní komise bude mít nejméně tři členy, přičemž o jejich ustavování do funkce nebo jejich odvolání nesmí rozhodovat statutární orgán. Pokud stanovy nekonkretizují orgán, kterému přísluší rozhodovat o složení kontrolní komise, bude jím *ex lege* členská schůze.¹⁰⁴ Tato výstavba je poměrně logická, protože pokud komisi náleží dohlížecí pravomoc nad výkonem spolkové činnosti, bude to zejména exekutivní statutární orgán, který se tak ocitne v pozici kontrolovaného. Jestliže by měl statutární orgán vliv na to, kým bude kontrolován, docházelo by ke střetu zájmů. Ze stejného důvodu stanoví § 262 odst. 2 občanského zákoníku neslučitelnost funkcí členství v kontrolní komisi s funkcí člena statutárního orgánu či likvidátora. Jak již bylo shora nastíněno v úvodu této kapitoly, mohou existovat spolky organizované autokraticky, kdy statutární orgán plní současně funkci orgánu nejvyššího. To by ale *de facto* znamenalo, že stejný člen spolku, který nemůže rozhodovat o složení kontrolní komise z pozice člena statutárního orgánu, tak ten samý člen může ovlivňovat její složení vykonávaje funkci člena orgánu nejvyššího – členské schůze. To může přinášet v praxi značné problémy. Je také otázkou, do jaké míry je vlastně zajištěna nezávislost kontrolní komise.

K zajištění výkonu své působnosti má kontrolní komise právo nahlížet do dokladů spolku a požadovat od členů orgánů spolku nebo od jeho zaměstnanců vysvětlení.¹⁰⁵ Tomuto právu odpovídá povinnost uvedených osob vysvětlení poskytnout. Zjistí-li kontrolní komise při své činnosti nedostatky, upozorní na ně statutární orgán, případně také další orgány určené stanovami. Reálně však nemá k dispozici žádný donucovací prostředek k zajištění zjednání nápravy.

¹⁰³ Ustanovení § 25 odst. 1 písm. h) ZVR.

¹⁰⁴ Ustanovení § 262 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁵ Ustanovení § 264 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Nesplněním oznamovací povinnosti by se mohli členové komise dostat do rozporu s požadavkem jednat s péčí řádného hospodáře ve smyslu § 159 občanského zákoníku.

6.3.2. Rozhodčí komise

Spolek může fakultativně zřídit pro účely rozhodování sporných záležitostí týkajících se spolkové samosprávy rozhodčí komisi.¹⁰⁶ Je-li rozhodčí komise zřízena, uvede se pro potřebu zápisu do spolkového rejstříku její název, počet členů a další zákonem předepsané náležitosti.¹⁰⁷ Občanský zákoník upravuje některé hmotněprávní aspekty týkající se rozhodčí komise, úprava procesních záležitostí pak byla včleněna do zvláštního zákona, konkrétně zákona o rozhodčím řízení.¹⁰⁸

Do okruhu možných sporů náležejících do spolkové samosprávy patří zejména spory mezi členy spolku, spory mezi členem spolku a spolkem samotným nebo také spory jednotlivými spolkovými orgány. Konkretizovat spory spadající do působnosti rozhodčí komise by měly spolkové stanovy. Chybí-li statutární úprava pravomocí rozhodčí komise, která zároveň byla zakladatelským právním jednáním zřízena, v souladu s ustanovením § 265 občanského zákoníku jimi bude rozhodování sporů mezi členem a spolkem o zaplacení členských příspěvků a přezkum rozhodnutí o vyloučení člena.

Občanský zákoník v § 266 upravuje otázky členství v rozhodčí komisi. V prvním odstavci předmětného ustanovení je vyjádřena fikce, neurčí-li stanovy jinak, má rozhodčí komise tři členy. Tato textace by mohla evokovat, že stanovy mohou určit pro rozhodčí komisi i méně než tři členy. S požadavkem na rozhodování minimálně ve tříčlenném sboru ve smyslu § 40g odst. 1 zákona o rozhodčím řízení je však nutno formulaci počtu tří členů chápat jako počet minimální. Nelze vyloučit, že v praxi nastanou situace, kdy rozhodčí komise nebude usnášeníschopná, ať už z důvodu, že se ani nesešla v požadovaném počtu nebo že byli členové v konkrétním případě dodatečně pro podjatost vyloučeni

¹⁰⁶ Ustanovení § 265 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ Ustanovení § 29 odst. 1 písm. c) ZVR.

¹⁰⁸ Řízení před rozhodčí komisí spolku bylo s účinností od 1. 1. 2014 začleněno do zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění zákona č. 303/2013 Sb. (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“).

z rozhodování. *De lege ferenda* lze proto s ohledem na žádoucí kontinuitu činnosti rozhodčí komise doporučit, aby byl počet členů raději větší nebo byl explicitně ve stanovách upraven institut náhradnictví.

Neurčí-li stanovy jinak, členy rozhodčí komise volí a odvolává členská schůze nebo shromáždění členů spolku. Shromážděním členů spolku je myšleno shromáždění právě za účelem volby (odvolání) členů rozhodčí komise.¹⁰⁹ Platí, že členem rozhodčí komise může být jen bezúhonná, zletilá a plně svéprávná osoba, která zároveň nezastává funkci člena statutárního orgánu nebo kontrolní komise. Nedostatek bezúhonnosti by ale někdo musel u volby člena rozhodčí komise namítnout, jinak platí (s výhradou změny okolností), že byla zvolena bezúhonná osoba. Jak vyplývá z kogentních požadavků na členství v rozhodčí komisi, může se jejím členem stát pouze fyzická osoba. Stanovy mohou požadavky na členství rozšířit.

Jak již bylo předestřeno, procesní materie je upravena v zákoně o rozhodčím řízení, *in concreto* v ustanovení § 40e až 40k. Rozhodčí řízení je zahájeno dnem, kdy je žaloba doručena na adresu uvedenou ve stanovách spolku, pakliže taková adresa uvedena není, tak na adresu sídla spolku.¹¹⁰ Stanovy mohou odlišně od zákona o rozhodčím řízení upravit postup, jakým má rozhodčí komise řízení vést. Nicméně i tak musí platit, že strany mají v řízení rovné postavení a musí jim být poskytnuta příležitost k uplatnění práv.¹¹¹ Pokud komise do tří měsíců od zahájení řízení nerozhodne o merituu věci, má strana právo obrátit se na soud. Stanovy nebo ujednání stran mohou tuto lhůtu prodloužit maximálně na 9 měsíců.¹¹²

Rozhodčí komise rozhoduje ve věci formou rozhodčího nálezu, který je za splnění podmínek (jako ostatní rozhodčí nálezy) exekučně vykonatelným. Právě přiznání vykonatelnosti nálezům rozhodčí komise spolku je novum ve spolkovém světě a zároveň častokrát předmětem diskuse. Jakkoliv jej můžeme vnímat za vstřícný krok směrem ke spolkové autonomii, stejně tak si uvědomujeme případné nedostatky pramenící z nedůsledné úpravy. Tak kupříkladu požadavky kladené zákonem na členy rozhodčí komise, jako je bezúhonnost, svéprávnost a zletilost.

¹⁰⁹ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, s. 1244.

¹¹⁰ Ustanovení § 40f odst. 2 zákona o rozhodčím řízení.

¹¹¹ Ustanovení § 40f odst. 2 zákona o rozhodčím řízení.

¹¹² Ustanovení § 40h zákona o rozhodčím řízení.

V případě že nebudou ve stanovách rozšířeny, jeví se jako problematické připustit, že shora uvedené požadavky bez dalšího poskytují záruky jisté odbornosti těchto členů, jež by se od osob v podobném postavení očekávaly.

Pro úplnost je nutné zmínit možnost soudního přezkumu rozhodnutí vydaných rozhodčí komisí. Návrh na zrušení rozhodčího nálezu je možné podat do tří měsíců od doručení rozhodnutí straně, která se zrušení rozhodčího nálezu domáhá. Důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu soudem mohou být kromě obecných důvodů společných pro všechna rozhodčí řízení ve smyslu § 31 zákona o rozhodčím řízení, rovněž také speciální důvody v § 40j, tedy rozhodovala-li komise spor ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem.

6.4. Neplatnost rozhodnutí orgánu spolku

Jak bylo předesláno shora v kapitole Soudní ochrana člena, žalobní návrh na určení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku je jednou z možných v zákoně zakotvených prostředků soudní ochrany. Jak uvádí důvodová zpráva, vznik této konstrukce byl inspirován dosavadním vývojem v právu obchodním.¹¹³

Aktivně legitimován k podání žalobního návrhu je dle ustanovení § 258 občanského zákoníku každý člen spolku nebo ten, kdo prokáže zájem hodný právní ochrany. Kromě členů spolku je tak právo přiznáno i třetím osobám, které byť nejsou přímo členem, byly rozhodnutím spolku postiženy obdobným způsobem. Podmínka aktivní legitimace musí být splněna nejen v době podání návrhu, nýbrž (a to především) v době vydání rozhodnutí ve věci. Jak ale konstatuje judikatura, ztratí-li navrhovatel v průběhu řízení postavení člena, a tím svoji aktivní legitimaci spojenou s takovým postavením, prokáže-li v době rozhodování soudu zájem hodný právní ochrany, zůstává mu zachována aktivní legitimace z takového titulu.¹¹⁴ Pasivně legitimován je vždy spolek, jehož orgán přijal rozhodnutí, jehož neplatnosti se žalobce domáhá. Petitem žalobního návrhu bude vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku soudem pro jeho rozpor se zákonem nebo stanovami. Řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku je nesporným řízením, a to řízením ve statusových věcech právnických

¹¹³ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. s. 156.

¹¹⁴ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 4/2017-392 nebo usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 2873/2020

osob, k jehož projednání a rozhodnutí jsou v prvním stupni věcně příslušné krajské soudy.

Dikce zákonného ustanovení by mohla na první pohled nasvědčovat tomu, že oprávnění domáhat se vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku soudem, se týká jakýchkoliv rozhodnutí. Tak tomu ale není. Osoby s aktivní věcnou legitimací se mohou domáhat deklarace neplatnosti rozhodnutí spolku soudem ale pouze za předpokladu, že prokáží konkrétním rozhodnutím způsobený zásah do svých práv, a to zásah nikoliv nepodstatný a bezvýznamný.¹¹⁵ V opačném případě by soud pro nedostatek aktivní legitimace žalobu zamítnul. Obecně lze přezkoumat rozhodnutí nejen nejvyššího orgánu spolku, ale také kteréhokoliv jiného orgánu spolku, nicméně je nutno podotknout, že na rozhodnutí vydaná rozhodčí komisí (rozhodčí nálezy) spolku dopadá zvláštní režim jejich přezkumu podle ustanovení § 40j a § 31 a násl., zákona o rozhodčím řízení.

Dikce předmětného § 258 občanského zákoníku stanoví, že neplatnost rozhodnutí orgánu spolku pro jeho rozpor se zákonem nebo stanovami může být vyslovena jen tehdy, nelze-li se neplatnosti dovolat u orgánů spolku. Zakotví-li stanovy interní mechanismu přezkumu rozhodnutí, musí být tohoto opravného prostředku využito před podáním žalobního návrhu k soudu. Opak by byl soudem posuzován jako nedostatek podmínek řízení a návrh by byl zamítnut. Další podmínkou je včasné podání návrhu. Ustanovení § 259 občanského zákoníku vyslovuje subjektivní lhůtu tří měsíců běžící od okamžiku, kdy se navrhovatel o rozhodnutí dozvěděl nebo mohl dozvědět. Objektivní lhůta je pak stanovena na jeden rok od okamžiku přijetí rozhodnutí. Obě tyto lhůty jsou prekluzivní a jejich zmeškání nelze prominout. Určitou výjimkou je prohlášení nicotnosti rozhodnutí podle § 245 občanského zákoníku, ke které soud přihlíží *ex officio* vždy, bez ohledu na plynutí času.¹¹⁶

Soud se při přezkumu rozhodnutí z věcného hlediska omezí na to, zda rozhodnutí není v rozporu se zákonem či stanovami, současně se ale uplatní materiální korektiv dříve formulovaný soudní judikaturou, dnes výslovně zakotvený v § 260 občanského zákoníku. I když soud shledá napadené rozhodnutí

¹¹⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2304/2011

¹¹⁶ Ustanovení § 245 občanského zákoníku konstruuje absolutní neplatnost rozhodnutí členské schůze nebo jiného orgánu, které se přičií dobrým mravům, nebo mění stanovy tak, že jejich znění odporuje kogentním ustanovením zákona. Uvedené platí také, rozhodoval-li orgán mimo rozsah své působnosti.

za nezákonné či v rozporu se stanovami, za splnění podmínek a z důvodů uvedených v § 260, jeho neplatnost přesto nevysloví. Podmínky nevyslovení neplatnosti jsou formulovány kumulativně, tj. porušení zákona nebo stanov nemělo závažné právní následky a je v zájmu spolku hodným právní ochrany neplatnost nevyslovit. Obdobně jsou chráněna i práva třetích osob v odstavci druhém předmětného ustanovení. Těmi mohou být typicky věřitelé, dlužníci, pracovníci spolku atd. Jak napovídá textace zákona i konstatuje důvodová zpráva – při konfliktu individuálního zájmu člena, příp. jiné osoby vykazující zájem hodný právní ochrany, s kolektivním zájmem spolku, je preferován obecnější zájem korporace na stabilitě jejich vnitřních poměrů.¹¹⁷ Jak konstatoval v minulosti Nejvyšší soud, člen musí vzít do úvahy skutečnost, že do sdružení vstoupil dobrovolně a součástí vnitrospolkové demokracie je též podrobení se rozhodnutí spolkového orgánu. Jeho soudní ochrana však nesmí být redukována, došlo-li k významnému zásahu do práv.¹¹⁸

V případě, že soud vyhoví žalobnímu návrhu, prohlásí rozhodnutí spolku za neplatné s účinky *ex tunc*.

6.5. Právo na přiměřené zadostiučinění

Porušil-li spolek základní členské právo závažným způsobem, má takový člen právo na přiměřené zadostiučinění. Zákon pro uplatnění práva stanoví tentokrát promlčecí lhůty. Právo na zadostiučinění musí být uplatněno ve lhůtě určené pro podání návrhu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku, nebo ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozhodnutí o zamítnutí návrhu podle § 260 občanského zákoníku nabylo právní moci. Soud k promlčení nároku přihlédne pouze, vznesli-li spolek námitku promlčení. Aktivně legitimován je, na rozdíl od žaloby na neplatnost rozhodnutí orgánu spolku podle § 258 občanského zákoníku, pouze člen spolku.

K. Ronovská uvádí, že právo na přiměřené zadostiučinění je samostatným nárokem, a není tedy podmíněno podáním žaloby na neplatnost rozhodnutí orgánu spolku. Na tom nic nemění ani skutečnost, že zákon vymezuje k uplatnění práva

¹¹⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. s. 156.

¹¹⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2304/2011

lhůtu, jež se odvíjí od zákonných lhůt pro podání žaloby na neplatnost.¹¹⁹ S tímto názorem se plně ztotožňuji.¹²⁰ Může přeci dojít k závažnému porušení práv člena i jiným způsobem než vydáním neplatného rozhodnutí orgánem spolku. A pokud k porušení práv skutečně došlo, mělo by být přece v dispozici člena, zda dá přednost vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku nebo preferuje satisfakci, ať už formou omluvy či vyjádřenou v penězích.

¹¹⁹ RONOVSKÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 144.

¹²⁰ Opačný názor, tedy podmíněnost přiznání práva na zadostiučinění podáním návrhu podle § 258 občanského zákoníku, kterému bylo buď vyhověno nebo které bylo zamítnuto z důvodu podle § 260, zastává Dvořák, T. in: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 749.

7. STRUČNĚ KE ZRUŠENÍ A ZÁNÍKU SPOLKU

Problematika zrušení a zániku spolku je materií natolik obsáhlou, že jen pokus o její důslednější zpracování by jistě přesáhl vyměřený prostor. Pro účely této kapitoly tak bude alespoň v obecné rovině proces zrušení spolku nastíněn a zakončen tak exkurz do aktuálního spolkového práva.

Zrušení spolku se řídí obecnou úpravou zrušení právnických osob v ustanovení § 168-172 občanského zákoníku, speciální úprava týkajících se spolků je potom obsažena v § 268 a násl. Zákon explicitně určuje právní důvody zrušení právnických osob v § 168 odst. 1 občanského zákoníku. Ke zrušení spolku tak může dojít jednak právním jednáním, ale také uplynutím doby (vznikli jen na dobu určitou), dále rovněž rozhodnutím orgánu veřejné moci anebo dosažením účelu, pro který byla ustavena.

Můžeme shrnout, že k zrušení spolku může obecně dojít *dobrovolně*, tj. rozhodnutím orgánu spolku, nebo *nuceně*, tj. rozhodnutím soudu, za zákonem stanovených podmínek. Po zrušení spolku, ať už dobrovolně nebo nuceně, musí následovat jeho majetkové vypořádání, tzv. likvidace. Výjimkou je zánik spolku s právním nástupcem, tj. varianty fúze a rozdělení spolku.

O zrušení spolku dobrovolně, tj. z vůle spolku, rozhoduje v souladu s ustanovením 168 odst. 2 občanského zákoníku k tomu příslušný orgán. Speciální úprava spolků v ustanovení § 247 odst. 1, potom tuto pravomoc rozhodnout o zrušení spolku demonstrativně řadí do působnosti nejvyššího orgánu. Jak již bylo pojednáno v předchozí kapitole, neurčí-li stanovy jinak, bude nejvyšším orgánem *ex lege* členská schůze.¹²¹ Vlastním právním jednáním se spolek zruší buď s právním nástupcem, tj. v případě přeměny spolku, nebo bez právního nástupce. V souladu s ustanovením § 169 odst. 1 občanského zákoníku se likvidace po zrušení právnické osoby nevyžaduje jedině tehdy, pokud celé její jmění nabývá právního nástupce.

Zrušení spolku soudem vyjadřuje § 268 odst. 1 občanského zákoníku jako speciální úpravu. Nicméně dle dikce druhého odstavce předmětného ustanovení se neuplatní pravidlo *lex specialis derogat generali*, a tak aplikovatelné zůstávají také společné důvody pro zrušení všech právnických osob v § 172.

¹²¹ Ustanovení § 247 odst. 3 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Shrneme-li textaci zákonných ustanovení, jedná se zejména o tyto důvody:

- spolek vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že tím závažným způsobem narušuje veřejný pořádek;
- již nesplňuje předpoklady pro vznik právnické osoby (počet členů spolku klesne pod zákonem požadovaný);
- nemá déle než 2 roky statutární orgán schopný usnášet se;
- vyvíjí činnost zakázanou v § 145 občanského zákoníku;
- vyvíjí činnost v rozporu s § 217 občanského zákoníku;
- nutí třetí osoby ke členství ve spolku, k účasti na jeho činnosti nebo k podpoře;
- brání členům ze spolku vystoupit.

Jen pro úplnost připomeňme také možné zrušení spolku pro jeho opakované porušení povinností vůči spolkovému rejstříku ve smyslu § 105 ZVR.¹²²

O zrušení spolku může soud rozhodnout jak na návrh osoby, která na tom má právní zájem, tak i bez návrhu, dozví-li se o skutečnostech odůvodňujících zrušení spolku. Nezbytným předpokladem je nejprve spolek vyzvat, aby v přiměřené lhůtě zjednal nápravu.

Dnem zrušení spolku, spolek zpravidla vstupuje do likvidace. Po dobu likvidace spolek užívá ve svém názvu označení „v likvidaci“.

K jmenování likvidátora je příslušný ten orgán spolku, kterého za příslušný stanoví označí. Pokud takový orgán stanoví neurčí nebo se jednalo o zrušení *nedobrovolné*, likvidátora jmenuje soud. Pro případy, že se ocitne spolek v likvidaci a zároveň nebude povolán likvidátor, konstituuje zákon¹²³ dočasné řešení, kdy funkci likvidátora vykonávají všichni členové jeho statutárního orgánu. Likvidátor se potom ocitá v pozici obdobné, jako člen vedení. I jemu přísluší nejen pravomoci, ale také povinnosti, včetně odpovědnosti.

Účelem likvidace je z majetku zrušené právnické osoby uspokojit všechny její věřitele, pakliže je to možné, a s případným aktivním likvidačním zůstatkem naložit v souladu s obsahem stanov. *De lege lata* je to, jakým způsobem bude naloženo s likvidačním zůstatkem, plně v režii stanov. Nelze tedy vyloučit ani to,

¹²² RONOVSÁ, Kateřina; VITOUL, Vlastimil; BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014, s. 151-152.

¹²³ Ustanovení § 189 odst. 2 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

že bude rozdělen mezi členy zrušeného spolku. Chybí-li statutární úprava o způsobu naložení s likvidačním zůstatkem, subsidiárně se užije zákonem předepsané posloupnosti jeho možných nabyvatelů podle § 272 odst. 2 občanského zákoníku.

Výše uvedené neplatí v případě, obdržel-li spolek účelově vázané plnění z veřejného rozpočtu.¹²⁴ V takovém případě naloží likvidátor s likvidačním zůstatkem podle rozhodnutí příslušného orgánu, který o poskytnutí příspěvku rozhodoval, resp. kdo dané plnění poskytnul. Po provedení likvidace podává likvidátor spolku návrh na výmaz ze spolkového rejstříku.

Zánik spolku tak nastává v souladu s § 185 občanského zákoníku až jeho výmazem ze spolkového rejstříku, kdy spolek přichází o svou právní osobnost a z pohledu práva přestává existovat.

¹²⁴ Ustanovení § 273 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

8. ZÁVĚR

Spolkové právo je bezesporu zajímavou právní úpravou, jež se za celou dobu své existence řešila v mnoha právních předpisech, až byla nakonec zakotvena v zákoně 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Ve své práci jsem popsala současnou právní úpravu spolkového práva, po analýze jednotlivých paragrafů poukázala na sporná místa v současné právní úpravě. Dále jsem se zabývala jejich korekcí za přispění současné judikatury, snažila jsem se je vyřešit a nastínila svůj právní názor na výše zmíněná sporná místa v dané úpravě.

Vzhledem k faktu, že je zákon č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů platný již od počátku roku 2014, byla judikatura již dostatečně obohacena, aby větší část těchto problémů vyřešila.

Své poznatky jsem se snažila hodnotit co nejobektivněji a zároveň nastínit vývoj spolkového práva v průběhu let, přiblížit jeho strukturu a oporu v současné judikatuře. I když není spolkové právo předmětem vášnivých a hlasitých společenských diskuzí, je složitou a často judikovanou právní úpravou.

Seznam použité literatury

Monografie a články

RONOVSKÁ, K., VITOUL, V. BÍLKOVÁ, J. a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. 1. vyd. Praha: Leges 2014. ISBN 978-80-7502-020-8.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN: 978-80-7208-922-2.

KINDL, Milan, ERTL, Zdeněk, FORMANOVÁ, Nikola, KINDL, Tomáš, ŠÍMA, Alexander. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN: 978-80-7380-642-2.

HURDÍK, Jan. *Právnícké osoby a jejich typologie*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN: 978-80-7400-168-0.

JANOUSEK, Michal. Člen a právní povaha stanov spolku pohledem základních koncepcí a jejich kritika. In: *DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014: Část I. – Soukromé právo a civilní proces v dynamice vývoje*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 201-211. ISBN 978-80-210-7897-0. Dostupné také z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2014/soukrome_pravo.pdf

RONOVSKÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4512-5.

Komentářová literatura

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-445-2.

LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN: 978-80-7400-529-9.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN: 978-80-7478-370-8.

Legislativní předpisy

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, uveřejněný pod č. 120/1976 Sb.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 90/06 ze dne 12.12.2006
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 59/2014 ze dne 13.10.2015
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 28/2010
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 1 As 187/2012 ze dne 4.4.2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 2230/99 ze dne 14.3.2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 940/2006 ze dne 28.5.2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1230/2007 ze dne 29.1.2009
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4162/2010 ze dne 11.11.2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2976/2010 ze dne 14.12.2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2304/2011 ze dne 14.9.2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1373/2013 ze dne 31.7.2013
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4271/2009. - neexistuje
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 319/2015 ze dne 9.9.2015
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1294/2015 ze dne 10.2.2016
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 191/2016 ze dne 23.3.2016
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3476/2016 ze dne 19.7.2018
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 4173/2018 ze dne 27.2.2020
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 2873/2020 ze dne 15.12.2021
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1703/2019 ze dne 16.12.2020
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3461/2011 ze dne 25.10.2021
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 4/2017-392 ze dne 27.2.2020

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. Ncp 389/2021 ze dne 28.5.2021

Stanoviska

Výkladové stanovisko č. 9 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 7. 6. 2013 - k veřejně prospěšnému účelu spolku. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko-09.pdf>>.

Výkladové stanovisko č. 8 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 7. 6. 2013 - k výtěžné činnosti spolku. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko-08.pdf>>.